

7316
1946

Пролетары всех стран, соединяйтесь!

XXIX ГАДАВІНА КАСТРЫЧНІЦКАЙ РЭВОЛЮЦЫІ

ОБЯЗАТЕЛЬНЫЙ
ЭКЗЕМПЛЯР

25

Няхай жыць
будзе і нашай
працы!

Няхай жыць
вялікі СТАЛІН!

РАБОТНИЦА І СЯЛЯНКА

ВЫДААННЕ ЦК КП(б)
№7
КАСТРЫЧНІК 1946
ВЫДАВЕЦТВА „ЗВЯЗДА”

Думкі пра Маскву

Пятрусь БРОУКА

(Урываў)

Ясна зоры твае прамянеюць,
Поўна дум пра цябе галава.
Кожны з нас цябе маці назваў,
Мабыць лепей ніхто не сумее,—
Нашых сэрцаў вясна і надзея,
Сонца свету—сталіца Масква!

Ярка-ярка святло тваё свеціць,
Цяжка зоры твае апісаць,
Што, як месяц чырвоны, гараць.
Шмат прыгожых ёсць мейсцаў на свеце,
Шмат цудоўнага можна прыкмеціць,
Толькі з чым мне цябе параўнаць?

Мы табе свае сэрцы аддалі
І прыносім падзякі вякі—
Крэмль, на беразе слаўнай ракі,
Дзе за даўнімі вежамі Сталін,
З думкай яснай, чысцей ад крышталю,
Адкрывае паглядам вякі.

Ты, Масква, сэрца любай айчыны,
Маці нашым усім гарадам,
Як ты дарага, родная, нам—
Беларусу, літоўцу, грузіну,
Латышу, чувашу, армянину—
Усім тваім незлічоным сынам.

У цябе нечуваная сіла,
Поступ дужы, узлёты арла,
Ты з нядолі усіх узяла,
Ты нам вочы да шчасця раскрыла,
Ты да сэрца свайго прытуліла
І ў жыццё нам дарогу дала.

Дык прымі-ж ты паклон наш глыбокі,
Што спрадвечных пазбавіла бед,
Ты ўсіх нас вяла ў барацьбе.
Я падслухаў у сосен высокіх,
У крыніц, у блакітных аблокаў,
Як пяюць яны славу табе!

Ты магутнаю крэпасцю стала,
Калі вораг узнік прад табой,
Ты разбіла яго з галавой,
Нас адных, не адных, гэта мала,
Чалавецтва ты ўсё ратавала
Ад пакутнае смерці цяжкой.

Помню восень з вялікаю золлю,—
Да тваіх падышоўшы варот,
Што удаў, выгінаецца фронт,
Колькі гора было, колькі болю...
Мабыць мы не забудзем ніколі
Той цяжкі, акрываўлены год.

Не забыць пра жахлівыя рэчы:
Мерцвякоў адубелых пласты,
Узарваныя хаты, масты,
І ўначы між крыві чалавечай
Падмаскоўе пылала, што свечы,
Толькі ў бітве не гнулася ты!

Вораг рвецца, ад злосці шалее—
Дзе прабіцца, кірункам якім?
А праз плошчу ідуць ваякі,
Снег суровыя твары абвешаў...
І спакойна са сцен маўзалея
Сталін ў бітву праводзіць палкі.

Ен стаіць і глядзіць за парадом,
Як сыны баявыя ідуць,
Знае, выпаў нялёгкі ім пуць—
Пал Масквы растуць барыкады,
Толькі знае—фашыстаў напады
Ад сталіцы яны адаб'юць.

Правадыр у сыноў сваіх верыў,
Бачыў полымя ўзбуджаных воч.
Кожны з іх быў намерці ахвоч,
Каб разбіць і прарвацца наперад.
І бацькі і сыны-піонеры
Працавалі на фронт дзень і ноч.

Узняліся з народа героі,
Сонца нашае помсты ўзышло,
Загрэмела ў палях, загуло,
Вораг паў пад сталіцай Масквою.
Толькі сэрца не знала спакою—
Шмат радзімы ў палоне было.

Шмат ляжала на грудзях цяжару,
Што ў палоне ўскарміўшы нас дом,
І прастор палявы з бальшаком,
І бары, і паляны-імшары...
Колькі раз з неўміручаю марай
Крэмль спрадвечны абходзіш кругом.

Паглядзіш—у задуме палацы,
Фронт прад ім, цяжкія гады.
І хацелася вельмі тады
У крэмлёўскіх палацаў спытацца,
Каб хоць крыху, здалёку дазнацца,
Што мяркуе пра нас правадыр?

Кожны з нас к яму думкай імкнуўся,—
Ен адзін між суровых часоў
Знаў аб лёсе палёў, гарадоў,
Як радзіму пазбавіць прымусу,
Калі вольнаю стаць Беларусі,
І ці скоро мы прыдзем дамоў?

Нашы мары даўно ім адчуты,
Ен народ рыхтаваў з кожным днём
Каб нанесці фашыстам разгром.
Сталінград адпалаціў за пакуты—
І Маскоўскае неба салюты
Асвятлялі праменным святлом.

Мощны, дужы, падобны да грому
Мы пачулі, Масква, голас твой:
— Беларусь пад чырвонай зарой!
Разам з войскам пайшлі мы дадому,
Што на крыллях ляцелі, вядома,
Ды цяжкім быў растанак з табой.

Цяжка, цяжка было развітацца,
Шмат было па табе ў нас тугі,
Ды чакалі свае берагі,
Масква наша родная маці—
Любы нам твае вуліцы, пляцы,
Кожны камень нам твой дарагі!

Мы вярнуліся ў нашы мясціны,
Гарады нашы сталі радзей,
Толькі рук мы не склалі ў нудзе,
Зналі мы, што паднімем з руінаў,
Адбудуем, усялім краіну,
Што Масква дапаможа ў бядзе.

І Масква нам пасобіла многа,
З ёю кожны наш дзень устае,
З ёй ўзнялі мы нівы свае.
І калі па шляхах і дарогах
Прыляцела вясной перамога,
Прыгадалі мы плошчы яе.

Прыгадалі іх гул ўсхваляваны,
Чалавечага мора прыбой,
Сцягі радасці над галавой,
І шарэнгі, што шчасцем з'еднаны,
Масквічоў і масквічак адданных
І агні над Масквою-ракой!

Сёння нашы прасторы-бязмежжа
Славу роднай сталіцы пяюць—
Модна зліты вялікі Саюз!
Чулі заклік ад Спаскае вежы
І Памір і лясы Белавежы—
За радзіму ўставаці сваю.

Зноўку дзень нам узяўся шчаслівы—
Пазбыліся нядолі, жуды,
Зноў разводзім свае мы сады,
І працуючы ўпарта, маўкліва
Засяваем шырокія нівы,
Ды будзем свае гарады.

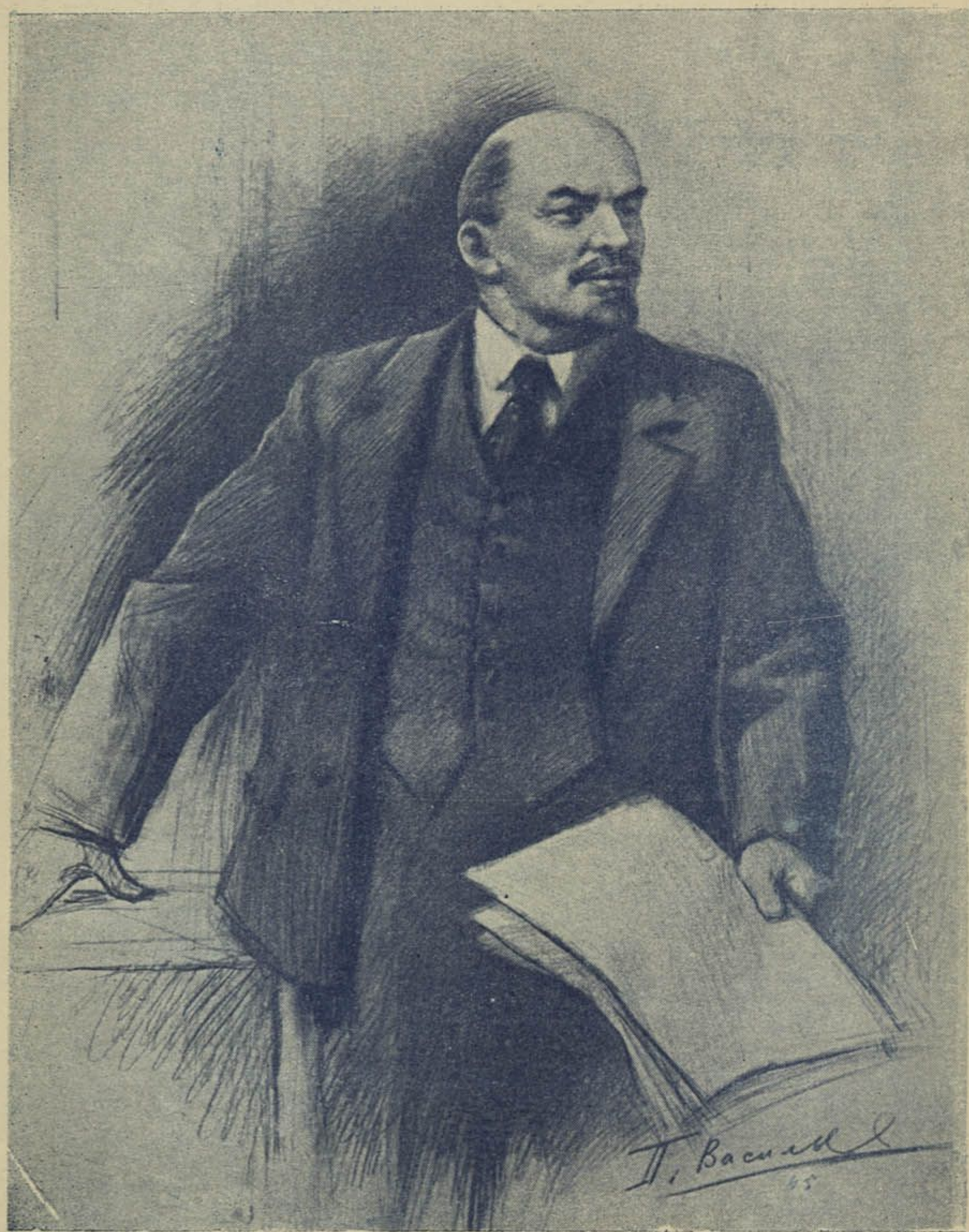
Мы працуем уважліва, дбала,
Каб народ наш ўзняўся і рос,
Каб не ведаў галечы і слёз,
Каб у золаце поле шаптала,
Каб увесь узляталі кварталы,
Каб шумелі бары да нябёс!

Будзь-жа слаўна на вечныя годы,
Нельга сэрца ў любові стрываць,
Поўна дум пра цябе галава,
Да цябе ўсе хінуцца народы,
Што ад сэрца спяваюць заўсёды:
— З нам! Сталін і наша Масква!

1946 г.

На першай вокладцы рысунак мастака Н. Гуціева, на апошняй—фатаэцюд А. Дзітлова.

Инд. 1963 г. 62668

В. И. ЛЕНИН

да
на
па
зв
і
рз
ра
Д
св
ст
да
ся
н
ка
нб
во
за
лі
пр
і
ца
ча
ч
ні
на
ст
па
м
В
ш
ца
по
м
а
со
у
кр
кр
д
ц
р
п
Р

ВЯЛІКАЕ СВЯТА СОВЕЦКАГА НАРОДА

Радасна сустракае савецкі народ 29-ю гадавіну Вялікай Кастрычніцкай сацыялістычнай рэвалюцыі.

У кастрычніку 1917 года рабочыя і сяляне пад кіраўніцтвам партыі Леніна—Сталіна звергнулі ўладу памешчыкаў і капіталістаў і ўстанавілі савецкую ўладу. Кастрычніцкая рэвалюцыя адкрыла новую эпоху ў гісторыі развіцця чалавецтва.

У кастрычніку 1917 года працоўныя разбілі дзяржаўную машыну капіталізма і стварылі сваю дзяржаву рабочых і сялян. Кастрычніцкая рэвалюцыя перадала ў рукі народа ўсе багацці краіны. Зямля была перададзена сялянам. Ператвораны ў грамадскую ўласнасць банкі, фабрыкі, заводы, чыгункі, друкарні, лепшыя пабудовы.

Упершыню ў гісторыі чалавецтва працоўныя пазбавіліся эксплуатацыі, сталі сапраўды вольнымі, ператварыліся ў кіруючую сілу велізарнай савецкай дзяржавы.

Вялікая Кастрычніцкая рэвалюцыя разняволіла жанчыну нашай краіны, ураўняла яе ў правах з мужчынам і стварыла эканамічную і матэрыяльную базу для сапраўднага развіцця яе творчых сіл і здольнасцей.

Савецкі лад стварыў усе ўмовы для нябачанага культурнага і палітычнага росту жанчыны. Ёй прадастаўлена права на працу нароўні з мужчынам, права на адукацыю, на адпачынак, забяспечана дзяржаўная ахова мацярынства.

Ва ўмовах савецкага ладу ярка праявіўся патрыятызм нашых жанчын, іх душэўныя і маральныя якасці.

Савецкі лад, устаноўлены ў выніку перамогі Вялікай Кастрычніцкай рэвалюцыі, даў нашаму народу вялікую, непераможную сілу.

Савецкі народ смела ішоў насустрач усім цяжкасцям і небяспекам і заўсёды выходзіў пераможцам.

У часе грамадзянскай вайны Чырвоная Армія, увесь савецкі народ са зброяй у руках адстойвалі заваёвы Кастрычніка—маладую савецкую дзяржаву, сваю родную савецкую ўладу. У нязмерна цяжкіх умовах савецкая краіна адбіла ваенны напад 14 капіталістычных краін на нашу Радзіму, разграміла белагвардзейшчыну і стварыла ўмовы для мірнага сацыялістычнага будаўніцтва.

Савецкі лад, устаноўлены Кастрычніцкай рэвалюцыяй, даў магчымасць працоўным нашай краіны ператварыць адсталую ў мінулым Расію ў магутную сацыялістычную дзяржаву.

За годы сталінскіх пяцігодак пад кіраўніцтвам партыі Леніна—Сталіна ў нашай краіне была нанова створана буйная прамысловасць, высокамеханізаваная калектыўная сельская гаспадарка, перадавая савецкая культура. Пад сцягам сталінскіх пяцігодак мільёны савецкіх людзей будавалі новае сацыялістычнае грамадства. Рабочыя, сяляне, інтэлігенцыя, навуковыя работнікі, натхнёныя Леніным і Сталіным, большэвіцкай партыяй, самааддана працавалі, умацоўвалі сілу і магутнасць сваёй дзяржавы. Яны ператварылі краіну ў несакрушымую крэпасць.

Вялікая творчая праца савецкіх людзей была парушана ў 1941 годзе вераломна нападчымі на нашу краіну нямецка-фашысцкімі бандытамі. Вайна з фашысцкай Германіяй з'явілася вялікім выпрабаваннем усіх сіл савецкай дзяржавы. Савецкая краіна з чэсцю пастаяла за сябе і вытрымала самыя цяжкія выпрабаванні.

Чырвоная Армія, створаная Кастрычніцкай рэвалюцыяй, прайшла слаўны шлях свайго развіцця, паказала высокія прыклады самаадданасці, мужнасці і стойкасці. «Яна з чэсцю апраўдала сваё гістарычнае прызначэнне і па праву з'яўляецца любімым дзецішчам савецкага народа. У гады грамадзянскай вайны Чырвоная Армія адстаяла ад шматлікіх ворагаў маладую савецкую дзяржаву. У вялікіх бітвах Айчыннай вайны супроць нямецкага нашэсця Чырвоная Армія выратавала народы Савецкага Саюза ад нямецка-фашысцкага рабства, адстаяла свабоду і незалежнасць нашай Радзімы і дапамагла народам Еўропы скінуць нямецкае ярмо» (Сталін).

У часе Вялікай Айчыннай вайны праявіліся самыя лепшыя рысы савецкага чалавека—яго бяспраша, мужнасць і стойкасць. Бязмежную адданасць Радзіме, гатоўнасць самааддана змагацца за сваю свабоду і незалежнасць паказалі жанчыны ў гады Айчыннай вайны. Савецкая жанчына гераічна абараняла сваю свабоду, свае правы, сваю цудоўную Радзіму.

Народ, стварыўшы савецкую ўладу, не мог не перамагчы. Вялікі Ленін пісаў: «Ніколі не перамогуць таго народа, у якім рабочыя і сяляне ў большасці сваёй пазналі, адчулі і ўбачылі, што яны адстойваюць сваю, Савецкую ўладу—ўладу працоўных, што адстойваюць тую справу, перамога якой ім і іх дзецям забяспечыць магчымасць карыстацца ўсімі багаццямі культуры, усімі стварэннямі чалавечай працы».

3

Совецкі Саюз вышаў з вайны са славаю пераможцы. Наша краіна адразу-ж прыступіла да мірнага будаўніцтва. 29-ю гадавіну Вялікай Кастрычніцкай сацыялістычнай рэвалюцыі савецкі народ сустракае ва ўмовах паспяховага выканання першага года новай сталінскай пяцігодкі. Усе творчыя сілы народа накіраваны на далейшае ўмацаванне эканамічнай і ваеннай магутнасці савецкай дзяржавы.

Кожны дзень нашай краіны адзначаецца ўсё новымі і новымі перамогамі на працоўным фронце. З невычарпальнай энергіяй узяўся савецкі народ за вырашэнне задач, пастаўленых партыяй і ўрадам па аднаўленню народнай гаспадаркі, па стварэнню нармальных умоў жыцця народа, па палепшанню яго матэрыяльна-культурнага добрабыту. Савецкія людзі прыкладаюць усе намаганні да таго, каб хутчэй падняць з папалішч і развалін нашы гарады і вёскі, разбураныя нямецкімі захопнікамі, каб зрабіць нашу краіну яшчэ больш магутнай. Няма сумнення ў тым, што народ-герой, народ-пераможца паспяхова ажыццёвіць задачы, пастаўленыя перад ім вялікім Сталіным.

На нядаўна прайшоўшай 2-й сесіі Вярхоўнага Савета СССР выбраннікі народа расказвалі аб велізарным палітычным і працоўным уздыме, пануючым у нашай краіне, аб рашучасці савецкіх людзей самааддана змагацца за новыя поспехі ў сацыялістычным будаўніцтве.

Сесія абмеркавала і зацвердзіла «Закон аб Дзяржаўным Бюджэце СССР на 1946 год», даходная частка якога складае звыш 333 мільярдаў рублёў. Выдаткі бюджэта дасягаюць амаль 320 мільярдаў рублёў. Задача савецкіх працаўнікоў заключаецца ў тым, каб дабіцца поўнага выканання фінансаванага плана першага года новай сталінскай пяцігодкі.

Дэпутат ад Беларускай ССР Старшыня Савета Міністраў БССР тав. Панамарэнка паведаміў сесіі аб дасягненнях нашай рэспублікі. Ён расказаў, што бюджэт 1946 года ў 2.648 мільянаў рублёў накіраван на аднаўленне і развіццё ўсіх галін народнай гаспадаркі, на стварэнне нармальных умоў для жыцця насельніцтва БССР.

Пасеўныя плошчы нашай рэспублікі ўжо дасягнулі 75 процантаў даваеннага ўзроўню.

Адноўлена больш 5 тысяч буйных, сярэдніх і дробных прадпрыемстваў.

Асаблівае значэнне надаецца аднаўленню такіх галін народнай гаспадаркі, як энергетычная, паліўная і будаўнічых матэрыялаў. Прыступілі ўжо да работы Валкавыскі цэментны завод, Гомельскі шклозавод і іншыя. Заканчваецца аднаўленне 6 станкабудаўнічых заводаў, ідзе будаўніцтва аўтамабільнага, трактарнага, веласіпеднага і трубаліцейнага заводаў.

Праводзіцца вялікая работа па аднаўленню жыллёвага фонда ў гарадах і вёсках. За два гады толькі ў сельскай мясцовасці пабудавана 235 тысяч дамоў, у якіх размясцілася звыш 1,5 мільёна насельніцтва.

Вялікае свята—29-ю гадавіну Кастрычніка працоўныя Беларусі сустракаюць новымі перамогамі. Прамысловасць нашай рэспублікі своечасова выканала 9-месячны план. Калгаснікі і аднаасобныя сяляне змагаюцца за выкананне хлеба- і бульбанарыхтовак дзяржаве.

24 кастрычніка калгасы і аднаасобныя сялянскія гаспадаркі Пінскай вобласці выканалі гадавы план хлебнарыхтовак. Перадавыя раёны гэтай вобласці—Целяханскі, Пінскі, Гарадоцкі, Жабчыцкі і Лунінецкі—здалі звыш плана 18.250 пудоў збожжа.

Галоўная задача, якая стаіць перад працаўнікамі вёскі, — поўнасцю разлічыцца з дзяржавай па ўсіх відах паставак. У паспяховым выкананні гэтага абавязку перад дзяржавай вялікую ролю павінны адыграць жанчыны.

Працоўныя Савецкай Беларусі! Сустрэнем 29-ю гадавіну Вялікай Кастрычніцкай сацыялістычнай рэвалюцыі новымі вытворчымі поспехамі! Выканаем грандыёзныя задачы, пастаўленыя перад намі ў першым годзе новай сталінскай пяцігодкі.

Пад сцягам Леніна, пад вадзіцельствам Сталіна—наперад да новых поспехаў сацыялістычнага будаўніцтва!

Няхай жыве 29-я гадавіна Вялікай Кастрычніцкай сацыялістычнай рэвалюцыі!

Няхай жыве і квітнее наша вялікая Радзіма!

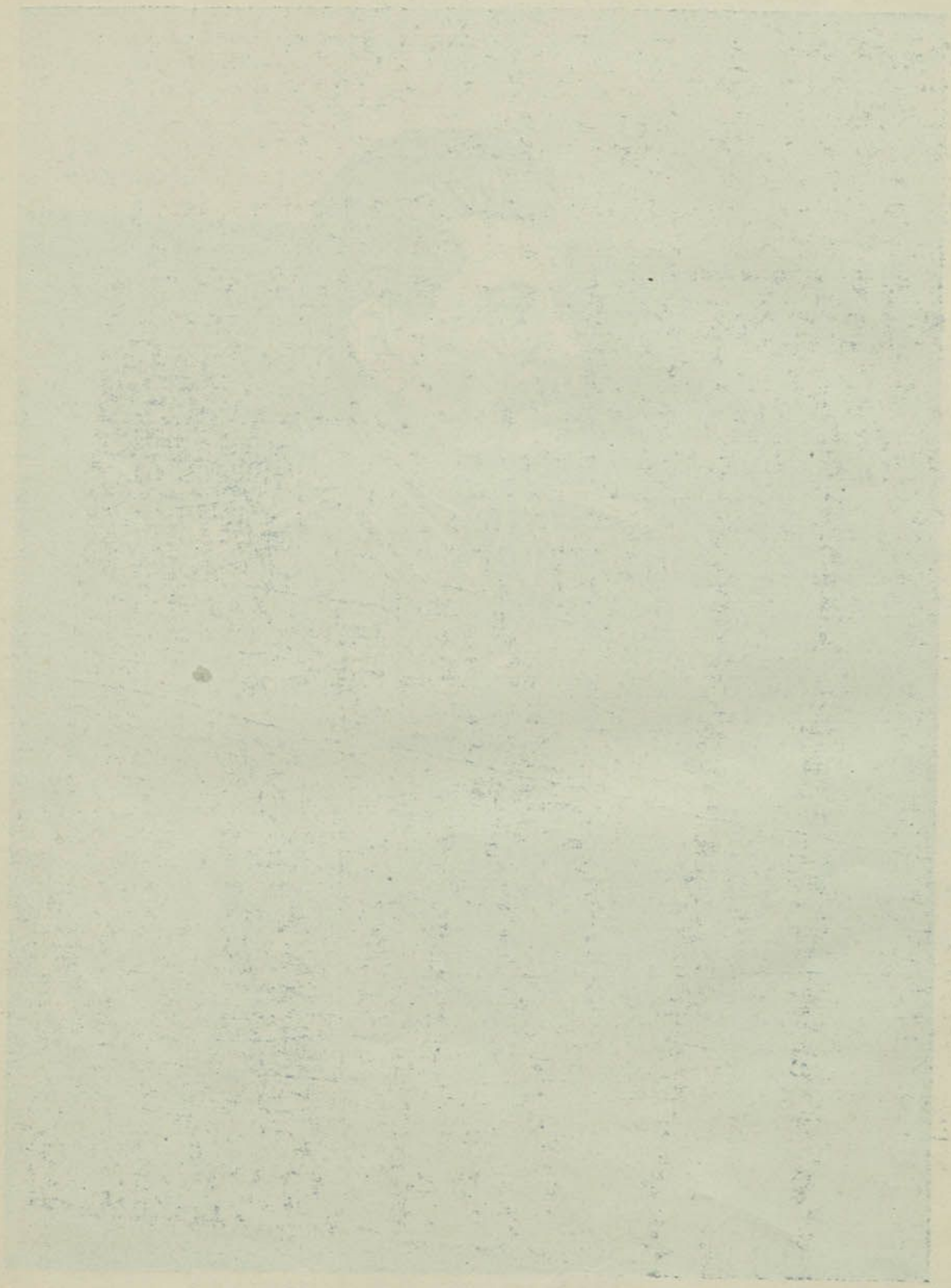
**Няхай жывуць савецкія жанчыны—
актыўныя ўдзельніцы палітычнага,
гаспадарчага і культурнага жыцця
нашай краіны!**

(3 заклікаў ЦК ВКП(б)).

І. В. СТАЛІН

КНИГА 1

сум
бар
юц
лі,
Та
Ме
на
А
Мь
ды
пер
Я п
Р
пал
рот
I
пра
Ста
У
стр
ры
І
С
Ен
вбо

В. І. Ленін і І. В. Сталін з чырвогавардзейцамі ў Смольным у кастрычніку 1917 года.

З рыс. П. Васільева.

Пролетарская рэволюцыя ў Расіі звяршылася!..

А. АЛІЛУЕВА

(Урывак з кнігі «Успаміны»)

Большэвікі, зразумела, перамогуць—і мы не сумняваліся ў гэтым. Мы ведалі, што на Выбаргскай старане рабочыя адкрыта патрабуюць перадачы ўлады партыі Леніна. Мы бачылі, як кіпеў наш Сампсоніеўскі (праспект. Рэд.). Там слухалі толькі большэвіцкіх прамоўцаў. Меншавікам лепш было там не паказвацца.

— Вось хутка паявіцца Ленін,—гавораць на Выбаргскай.—Тады ўсё будзе інакш...

Але Ленін яшчэ не мог вярнуцца ў Піцер. Мы ведалі, што з Разліва ён выехаў у Фінляндыю. Ужо амаль перад самым Кастрычніцкім пераваротам аднойчы днём у кватэру пазванілі. Я пайшла адчыніць.

На парозе стаяў невысокі чалавек у чорным паліто і фінскай шапцы. Безбароды твар з кароткімі вусамі мне здаўся незнаёмым.

— Каго вам?—недаўмяваючы запытала я.

— Сталін дома?

І тут па голасу я пазнала Леніна.

— Божа мой! Ды вы, Владзімір Ільіч, сапраўдны фін!

— Здрава, праўда?—Ільіч рассмяяўся.—Сталін дома?—яшчэ раз запытаў ён.

У прырэдную глянула мама. Яна не магла стрымаць радаснага воклічу:

— Ды як-жа я рада! Владзімір Ільіч!.. Добры дзень!..

Ільіч абняў яе, яны расцалаваліся.

Сталін быў дома і ўжо выходзіў у прырэдную. Ён з пакоя пачуў голас Ільіча. Мама запрасіла абодвух у сталовую, прапанавала паесці што-

небудзь. Ленін адмовіўся. Пасля кароткай гутаркі ён разам са Сталіным пайшоў з дому.

У напружаным перадкастрычніцкім жыцці Смольнага сыходзіліся ніці таго, што звяршылася вечарам асенняга дня 25 кастрычніка; Ленін, яшчэ не паказваючыся адкрыта, нябачна прысутнічаў пры выкананні сваіх указанняў.

Сталіна я бачыла ў Смольным: дамоў ён прыходзіў яшчэ радзей. Часам званіў нам па тэлефону, які быў унізе ў пад'ездзе.

— Зайду сёння,—гаварыў ён каму-небудзь з нас, хто спускаўся ўніз на выклік швейцара,—можа ўдасца раней. Дома будзеце?—пытаўся ён.

— Заходзьце абавязкова,—прасілі мы яго, здагадваючыся, што ён не спаў ужо некалькі начэй.—Прыходзьце хутчэй.

— Пастараюся. Праз гадзіну, можа, буду. Праз гадзіну яму зайсці не ўдавалася, але мы не разыходзіліся спаць, чакаючы яго.

Ён быў задаволены, калі заставаў усіх нас у сталовай.

Дома, з намі. Сталін быў звычайна разгаворлівым, спакойна насмешлівым.

— А мы ўжо хваляваліся,—сустрэкала яго мама.—Чаму вас так доўга не было? Бо час-жа які—не ведаеш што і думаць.

Іосіф Вісарыёнавіч не ўпускаў выпадку пажартаваць.

— Нашто-ж хвалявацца,—прытворна сур'ёзна адказваў ён.—Гэта я павінен непакоіцца, Ольга Яўгеньеўна. З якімі вы там прамовамі

выступаеце ў шпіталі! Керанскі вас даўно павінен схапіць.

— Вы ўсё жартуеце,—не супакойвалася мама,—а вось паглядзіце на сябе, як схудзелі... Так таксама нельга.

Але ён прадаўжаў жартваць, і пад агульны смех мама безнадзейна махала рукой.

Часта Сталін гаварыў аб выдатных простых людзях—піцэрцах—рабочых, мараках, салдатах,—з якімі сустракаўся. Ён знаходзіў у іх рысы вялікай чалавечай мужнасці, прастаты, скромнага гераізма. Ён расказваў аб паразіўшым яго ўчынку або словах каго-небудзь з гэтых людзей, паўтараючы:

— З такімі людзьмі можна зрабіць усё...

Ён умеў і асуджаць. Трусаў, нявераў, здраднікаў ён кляміў коратка, жорстка.

Я памятаю, як ён прышоў дамоў напярэдадні Кастрычніка. Скінуўшы з сябе ў пярэдняй скураную куртку,—гэтую куртку і такую-ж шапку ён насіў з пачатку восені,—Сталін прышоў да нас. Усе былі дома.

— А, Іосіф!—узрадаваліся мы.

Мама спяшалася пакарміць яго. Прысунуўшы шклянку гарбаты, Сталін загаварыў з бацькам аб тым, што адбываецца ў горадзе. Ён выслушаў бацьку, а потым сказаў вельмі спакойна.

— Так, усё гатова! Заўтра выступаем. Усе часці ў нашых руках. Уладу мы возьмем...

Пасля Кастрычніка, пасля таго, як намаганямі Леніна і яго саратнікаў была ўстаноўлена народная ўлада, Сталін прышоў дамоў такі-ж спакойны. Аб падзеях 25 кастрычніка ён расказваў, захапляючыся мужнасцю людзей, смеласцю, веліччу праробленага імі.

Ён падрабязна расказаў, як занялі тэлефонную станцыю балтыйскія маракі.

— Ішлі, як жалезныя... З акон па іх паляць юнкеры, кулі косяць аднаго за другім, а яны ідуць, не дрогнуць... Малайцы, малайцы! Вось гэта сапраўдныя рускія людзі.

Расказваў аб мараках яшчэ і яшчэ. Аб жменьцы кранштадцаў, якія завалодалі бране віком.

— З браневіка строчыць кулямёт, каманда адтуль рвецца напрам, —так перадаваў ён гэты эпізод,—а матросы не адступаюць,—акружылі машыну. Грымяць: «Ура, ура!». У браневіку разгубіліся. І здаліся. Уся каманда здалася ў палон.

І зноў паўтарыў:

— Малайцы, малайцы!

У Смольны паведамлялі: да Зімяга, дзе засеў часовы ўрад, ідуць узброеныя рабочыя, рухаюцца часці піцэрскага гарнізона. Штурм Зімяга пачынаўся.

А вечарам у Смольным павінен адкрыцца 2-гі зезд Саветаў. Ужо вядома, што большасць дэлегатаў з'езда—большэвікі. У Смольны яны прыбываюць адусюль.—гэта ўсё рабочы люд і сяляне. Я гляджу на дэлегатаў, гавару з імі, указваю куды ім прайсці. Унутранае маё хваляванне пераходзіць ва ўпэўненасць: мы пераможам. Я ўжо ведаю, што Ленін у Смольным. Ён выступае на фракцыі большэвікоў.

У Смольны на адкрыццё з'езда я абяцала ўзяць Надзю. Я павінна прабрацца дамоў і з Надзёй вярнуцца назад. У змроку мне ўдаецца выбрацца на вуліцу. Я бягу, спіскаючы ў кішэні пропуск для Надзі. Здзіўляюся спакою вуліц, іх цішыні і бязлюднасці. Імгліць дождж. Асенні піцэрскі вечер прабірае наскрозь.

Дома застаю Надзю адну. Я падганяю яе. Хутка нешта ем, і мы выходзім. Прамозглая начная цемра здаецца непранікальнай. Ліхтары не гараць. Мы ідзем па трамвайных пуцях, дождж змяніўся снегам, і мокрае клочча падае на нас. Апрача нас, на вуліцы ніводнага прахожага. Мы адыходзім ужо далёка, калі наперадзе вырастае цень. Абганяем яе. Гэта нейкі стары, ён крочыць па рэйках. З ім побач панура пляцэца сабака. Палка старога гулка стукае па маставой.

— Не ўкусіць нас ваш сабака?—пытася мы, узрадаваўшыся нечаканаму спадарожніку.

— Не бойцеся,—гаворыць стары,—ён не кусаецца. Куды-ж гэта вы, дзяўчаты, у такой цемры? Неспакойна-ж у горадзе... Ля Зімяга, гавораць, бой ідзе...

— Па справе мы, дзядуля, па справе...

Стары звяртае ў бок, і ў непранікальнай цемры мы зноў астаемся адны. Але вось мільгаюць агні. Мы блізка ад плошчы Смольнага. Відаць ужо яго вокны, ярка асветленыя знутры.

Паказваем нашы прапускі вартавому і ўваходзім. Адразу асляпляе святло, аглушае шум і рух людскога натоўпу. Прабіраемся да зала пасяджэнняў. Шукаем знаёмыя твары. Па ўзбуджаных галасах, па гучных воклічах мы ўгадваем, што адбылося нешта вельмі сур'ёзнае.

І нечакана ў натоўпе, які рухаецца нам насустрэч, пазнаем Сталіна. Ён ідзе, акружаны таварышамі. Мы рашаемся аклікнуць яго. Сталін спыняецца і ківае нам.

— А, вы!.. Добра, што прышлі! Чулі? Толькі што ўзялі Зімя! Нашы ўжо ўвайшлі ў яго!

А на другі дзень, вечарам 26 кастрычніка, у Смольным, на 2-м пасяджэнні з'езда Саветаў, я ўбачыла Ільіча. Як і напярэдадні, шумелі, гудзелі галасамі залы і калідоры. У Калонным зале Смольнага, дзе ішло пасяджэнне, людзі сядзелі ўсюды, ля дзвярэй і ў праходах стаялі сцяной.

Меншавікі яшчэ прабавалі выступаць. Але зал не слухаў іх. Дэлегаты крычалі з месц:

— Выходзьце, не перашкаджайце!

Але вось Ленін, такі звычайны, знаёмы, і у чорным сваім старэнькім касцюме, паказваецца на трыбуне.

— Ленін, Ленін!—апладыруюць у захапленні дэлегаты.

Твары ўсіх радасна пераўтвараюцца. Яны-ж сустракаюць Леніна пасля доўгай яго адсутнасці, пасля таго, як усё, прадказанае ім, яны звяршылі.

Наступае цішыня. Ленін, сваім непаўторным жэстам выпягваючы ўперад руку, пачынае:

— Пролетарская рэвалюцыя ў Расіі звяршылася!..

За шчасце Народа

М. МІХАЙЛАВА

Яе часта завуць проста па на,—і сама бярэцца за гэтую яе хадайніцтва тав. Саковіч імені—Феня. Завуць так таму, справу, дастае неабходныя карову атрымаў. што любяць яе—адкрытую, дакументы і забяспечвае прыпростую і чуткую. Фёкла Фёдарэўна Струй нарадзілася, Да свайго дэпутата штодзённа прыходзяць пацярпеўшыя ў народна ва ўмовах панскай Польшчы ў Дзісне. Тут жа, пасля вызвалення Заходняй Беларусі, выбралі яе дэпутатам Вярхоўнага Савета БССР, ведаючы, што яна не падвядзе, апраўдае давер'е сваіх выбаршчыкаў.

І сапраўды. Гады Вялікай Айчыннай вайны, гады суровай партызанскай барацьбы яшчэ паўней раскрылі выдатныя рысы характару гэтага чалавека. У ноч, у непагадзь, па цёмных лясах і балотах у тылу ворага прабіралася яна на выкананне баявых заданняў. Фёкла Фёдарэўна самааддана, з пачуццём вялікага абавязку перад народам змагалася за яго свабоду, за яго шчасце.

У гэтай барацьбе тав. Струй страціла абедзве нагі. Не кожнаму пад сілу ўстаяць перад такім няшчасцем. Але толькі непахісная воля, страснае імкненне да жыцця, да працы вярнулі яе да вялікай кіпучай работы. Яна зноў працуе намеснікам старшыні Дзісенскага райсавета дэпутатаў працоўных. Не лічацца з сіламі і здароўем, Фёкла Фёдарэўна чэсна служыць свайму народу. Да яе прыходзяць наведвальнікі па самых розных пытаннях. Яны ведаюць, што іх дэпутат Феня абавязкова глыбока ўвойдзе ў справу, разбярэцца, параіць, дапаможа.

Вось прышла ўдава Стома. Мужа яе расстралялі немцы. У яе трое малых дзяцей. Яна не ведае як атрымаць на іх пенсію, якія для гэтага патрэбны дакументы.

— Тут адной парады ма—гаворыць Фёкла Фёдарэўна.

на,—і сама бярэцца за гэтую яе хадайніцтва тав. Саковіч імені—Феня. Завуць так таму, справу, дастае неабходныя карову атрымаў. што любяць яе—адкрытую, дакументы і забяспечвае прыпростую і чуткую. Фёкла Фёдарэўна Струй нарадзілася, Да свайго дэпутата штодзённа прыходзяць пацярпеўшыя ў народна ва ўмовах панскай Польшчы ў Дзісне. Тут жа, пасля вызвалення Заходняй Беларусі, выбралі яе дэпутатам Вярхоўнага Савета БССР, ведаючы, што яна не падвядзе, апраўдае давер'е сваіх выбаршчыкаў.

Да свайго дэпутата штодзённа прыходзяць пацярпеўшыя ў народна ва ўмовах панскай Польшчы ў Дзісне. Тут жа, пасля вызвалення Заходняй Беларусі, выбралі яе дэпутатам Вярхоўнага Савета БССР, ведаючы, што яна не падвядзе, апраўдае давер'е сваіх выбаршчыкаў.

Ф. Ф. Струй

часе вайны і нямецкай акупацыі: аўдавеўшыя жонкі, асірацеўшыя дзеці, інваліды. Для кожнага ў яе знаходзіцца ласкавае, цёплае слова і пэўная дапамога. Калі тав. Струй даведалася, што Вера Каўрыцкая, дзяўчына 23 год, у выніку ранення страціла вочы, што яе бацькі спалены немцамі і яна зусім адзінокая, яна не чакала заявы аб дапамозе, сама адшукала брата дзяўчыны і змясціла яе ў дом інвалідаў.

Фёкла Фёдарэўна даведалася, што сям'я калгасніка сельгасарцелі «1-ае Мая», інваліда Айчыннай вайны Саковіча не мае каровы. Неўзабаве пасля

У Дзісенскім дзіцячым доме «цёця Феня»—самы паважаны госць. Дзеці яе добра ведаюць, любяць. У 1946 годзе тав. Струй сама змясціла ў гэты дом 18 сірот. Яна часта наведвае іх, прывозіць ім падарункі. Фёкла Фёдарэўна назірае за выхаваннем 135 патраніраваных дзяцей. Яна знаходзіць час пабываць у патраната, пацікавіцца, як жывуць, растуць і вучацца дзеці, у чым яны адчуваюць патрэбу.

Дэпутат Фёкла Фёдарэўна Струй займаецца не толькі разглядам скаргаў і рэагаваннем на іх. Яна часта бывае ў калгасах і вёсках, дапамагае ў арганізацыі працы, растлумачвае сталінскі пяцігадовы план аднаўлення і развіцця народнай гаспадаркі, арганізуе калгаснікаў і аднаасобнікаў на выкананне гаспадарчых палітычных задач.

У Турчанскім сельсавеце ў часе вайны згарэла Акунёўская няпоўная сярэдняя школа. Фёкла Фёдарэўна рашыла арганізаваць будаўніцтва школы метадам народнай будоўлі. Насельніцтва горача падтрымала ініцыятыву дэпутата. І ў гэтым навучальным годзе дзверы Акунёўскай школы шырока расчыніліся для дзяцей Турчанскага сельсавета.

Прыведзеныя прыклады—гэта толькі асобныя рысы дзейнасці дэпутата тав. Струй. Але не колькасцю спраў можна ахарактарызаваць яе работу, а адносінамі да кожнага пытання, заявы, скаргі. У яе няма малаважных, нязначных спраў. Кожнае пытанне, калі яно закранае інтарэсы дзяржавы, лёс савецкага чалавека, з'яўляецца для Фёклы Фёдарэўны вялікім і важным.

Астойваючы заваявы Кастрычніка

А. ЗАХАРАВА

А. Н. Захарава.

Я хачу расказаць аб жанчынах - партызанках, імёны якіх мала вядомы. Іх было тысячы. Яны неслі на сабе ўвесь цяжар суроўга партызанскага жыцця, нароўні з мужчынамі вялі жорсткую барацьбу з ворагам, а часта і ўзначальвалі яе. У іх сэрцах гарэла нянавіць да фашыстаў, і яны зводзілі з імі рахункі.

Рознабаковыя былі формы партызанскай барацьбы з нямецка-фашысцкімі захопнікамі. Рознабаковым быў і ўдзел жанчын у гэтай барацьбе.

Сотні жанчын са зброяй у руках змагаліся ў партызанскіх атрадах Рагачоўскага раёна, Гомельскай вобласці. У цяжкія моманты, у хвіліны небяспекі і найбольшага напружання асабліва ярка праяўлялася душэўная веліч жанчыны-партызанкі. Пацверджу гэта прыкладамі.

Група партызан на чале з камандзірам узвода тав. Шуршыным, ідучы на заданне, наскочыла на засаду. Завязаўся бой. Гарачыя былі хвіліны, складаная абстаноўка. Шуршын быў ранены.

— Зараз-жа адыйдзіце к лесу, — загадаў ранены камандзір. Выконваючы каманду, партызаны з боем прарваліся з акружэння.

Партызанка Вольга, бачачы, што камандзір не можа рухацца — ён быў ранены ў абедзве нагі, — засталася з ім. Да апошняга патрона адстрэльвалася адважная дзяўчына ад насядаўшых немцаў. У няроўнай схватцы загінула яна разам з камандзірам, але таварыша не пакінула.

Комсамолка Марыя Данілава ў цяжкую для Радзімы хвіліну праявіла асаблівую мужнасць і гераізм. Зброя і медыкаменты, боепрыпасы і паперу — усё гэта дастаўляла Маруся партызанам. Ніхто не ўмеў так лоўка абыйсці пасты паліцэйскіх, як гэта рабіла Маруся, ні ў кога не было столькі смеласці і рызыкі, колькі было ў яе. Ніякія перашкоды

не затрымлівалі дзяўчыны, калі яна ішла выконваць заданне.

... Сонечны верасеньскі дзень. З горада ў напрамку да вёскі Шчыбрыні ідзе Маруся Данілава. У яе кошык з патронамі. Іх трэба даставіць партызанам абавязкова сёння.

— Стой! — пачула Маруся вокліч паставага.

— Што ты хочаш? — знарок груба запытала яна.

— Што нясеш?

— Што я нясу? Ты-б лепш запытайся, што я сёння ела. Ты мяне корміш? — насядала Маруся на паліцэйскага. — Грыбы іду збіраць. Няма часу мне з табой тут размаўляць, — дадала дзяўчына і хутка пайшла ад паставага.

— Чорт, а не дзеўка, — бурчэў паліцэйскі. Маруся смела разведвала, дзе знаходзяцца нямецкія склады, дакладна вызначала іх месцазнаходжанне, і па яе звестках там паяўляліся савецкія самалёты і наносілі меткія ўдары па аб'ектах ворага.

— Лістовак у горадзе многа. Адкуль яны паявіліся, — абурэўся камендант горада Рагачова. Ён загадаў з сабакамі шукаць сляды тых, хто распаўсюджваў лістоўкі.

Але і тут перахітрыла немцаў смелая партызанка. Яна разам са сваімі таварышамі пачала змачваць краі лістовак газай. Ішчэйкі збіваліся са следу.

А лістоўкі расклеіваліся, раскідваліся па вуліцах, падсоўваліся ў дзверы камендатуры, гестапа, управы. Камендант вар'яцеў, але быў бяссільны спыніць народную помсту.

Уся сям'я Данілавых — іх сваякі і знаёмыя аказвалі неапанімыя паслугі партызанам.

Дзяўчаты з'яўляліся незамянімымі разведчыцамі. Яны выконвалі самыя складаныя заданні, пранікалі ў нямецкія гарнізоны і здабывалі каштоўныя звесткі.

Партызанка Шаўцова рашыла стаць дыверсантай. Яе падтрымалі і другія. І вось Шаўцова, Пакрашынская і Зайцава склалі дыверсійную групу. Яны атрымалі заданне — замінаваць шасэ. Падыйсці да шасэ, якое ўзмоцнена ахоўвалася, асабліва ўначы, і па якому бесперапынна рухаліся нямецкія машыны, было цяжка. Тады дзяўчаты рашылі ісці на шасэ ўдзень. Апануўшыся старухамі, надзеўшы лапці, па-майстэрску замаскіра-

ваўшы міны, яны прыступілі да справы. Немцы, зразумела, і не падазравалі, што ў шырокіх спадніцах «старух», што праходзілі праз шасэ, былі схаваны міны. Праз некалькі гадзін на шасэ Марілеў — Бабруйск узяццела ў паветра аўтамашына з жывой сілай ворага.

Так хітрасць, настойлівасць і смеласць дапамагалі партызанкам у іх барацьбе супроць каварнага ворага.

Вось Ядзя Ціхановіч. Прышоўшы ў атрад, яна сказала: хачу помсціць.

І яна помсціла. Яе цяжка было ўтрымаць у лагерах. Яна заўсёды знаходзіла сабе справу: збірала зброю, хадзіла ў разведку, падкаравульвала немцаў на шасэ. Колькі кілометраў ёю пройдзена па лясных сцежках! Колькі балот выхаджана! У гэтай дзяўчыны нянавісцю гарэлі вочы, калі яна бачыла немцаў. А якой смелай была яна ў баях!

Крыху недаверліва аднесліся партызаны да Марусі Жыжовай, калі гэтая 15-гадовая дзяўчына, прышоўшы ў партызанскую зону, паведаміла, што яна ведае, дзе знаходзіцца многа зброі. Адправілі групу. Правадыром была Маруся.

— Даставілі 14 вінтовак і адзін кулямёт, — далажыў кіраўнік групы.

Жыжова пачала атрымліваць новыя заданні. Пры выкананні аднаго такога задання партызанская група наткнулася на засаду. Быў цяжка ранены камандзір. Маруся не разгубілася, яна вынесла камандзіра з поля бою.

— Мы ідзем выконваць заданне, а табе даручаецца захаваць камандзіра, забяспечыць догляд яго і лячэнне, — сказалі Марусі Жыжовай партызаны.

Два месяцы захоўвала Маруся камандзіра. Некалькі разоў у вёску заязджаў карны атрад, але самаадданасць дзяўчыны, дапамога жанчын вёскі выратоўвалі і выручалі. Былі і крытычныя моманты. Адночы было вырашана змяніць кватэру, дзе хаваўся камандзір. Не паспелі гэта зрабіць, як у вёску заскочылі немцы. Захопленыя знянацку Маруся і камандзір схаваліся ў маленькай будцы. Немцы хадзілі па двары, лазілі на гару, у сарай, але заглянуць у будку яны не дадумаліся.

Калі ў вёску пачалі ўсё часцей прыязджаць немцы і паліцэйскія, і цяжка стала хаваць, карміць і лячыць камандзіра, сувязная Вольга Парфёнава распарадзілася: у вёсцы павінна быць больш хворых тыфам. І вёска «захварэла». Як толькі набліжаліся немцы і паліцэйскія, то ў адной, то ў другой хаце стагналі «хворыя» тыфам. Немцы не рызыкавалі ўваходзіць у хату, дзе тыф, а гэта якраз і патрэбна было тым, хто захоўваў камандзіра.

Хто-б мог падумаць, што Вольга Парфёнава, непрыкметная і скромная сельская настаўніца, здольна на смеласць, знаходлівасць і хітрасць. Правесці групу ў небяспечных месцах, абысці засаду, выбраць лепшае месца для закладкі мін, сабраць патрэбныя звесткі партызанам — усё гэта з поспехам і нават паймаўска рабіла Вольга.

Для падпольнай работы і арганізацыі партызанскага руху партыя пакінула на акупі-

раванай тэрыторыі свае кадры. І вось гэтым падпольшчыкам ва ўсёй іх дзейнасці аказвалі вялікую дапамогу простыя савецкія людзі-патрыёты.

Адна з канспіратыўных кватэр Рагачоўскага падпольнага райкома партыі была ў невялікай хатцы Ксеніі Бардуленка. Не толькі прыём сувязных, але і стварэнне ўмоў падпольшчыкам, штодзённых клопаты аб іх, дапамогу ў іх крапатлівай і небяспечнай справе — усё ўзяла на сябе калгасніца Ксенія Бардуленка. У яе знаходзілі прытулак кіруючыя работнікі раёна. Тут уначы перапісваліся зводкі, якія дастаўляліся ў іншыя вёскі Ксеніяй і яе мужам. У яе было трое малых дзяцей. Кожную хвіліну сям'я магла трапіць пад расправу, але нішто не спыняла Ксенію. Любое даручэнне яна выконвала з натхненнем, з усведамленнем гордасці за сваю справу.

Я прывяла толькі некалькі прыкладаў з жыцця партызанскай брыгады, у якой мне давялося быць камісарам. Яны красамоўна расказваюць аб гераізме нашых савецкіх жанчын у вялікай народнай барацьбе з ненавісным ворагам. А іх можна было-б прывесці вельмі многа. Няма больш высокіх інтарэсаў у нашай жанчыны, чым інтарэсы маці-Радзімы. Вось чаму ні сіл, ні жыцця свайго яны не шкадавалі, адстойваючы вялікія заваёвы Кастрычніка.

Анатоль ВЯЛЮГІН

У ВЕЧАРЫ СЁМАГА ЛІСТАПАДА...

Брукованы зорамі вуліц прастор...

Люстраныя людныя плошчы...

Пад'язджаючы,

За кіламетраў сто

Пачуеце горада пошчак.

У сінніх панелях адбіты дамы,

Нібы караблі на рэйдзе.

У шумных натоўпах згубіліся мы,

Глядзім:

Не за доламі нейдзе,—

Над Свёслаччу вымпел палашчуць ветры,

На рэях заснула зара там...

У шкле незлічоных агністых вітрын—

Дары ўсіх рэспублік багатых.

Палі стадыёнаў ляглі, як дыван.

Тралейбус бяжыць з Аўтаграда.

Бясмертнага Леніна высіцца стан

На плошчы ля Дома Урада.

Адсюль

У кірунку ягонай рукі

Вялізны,

Прыгожы, як мара,

Горад любімы

Плыве у вякі

Гудкамі

гушкаючы

хмары.

І ў небаскробе, з вярсту вышын,

Мая, каля зорак, каюта...

То

Будучы Мінск

Асвятлілі

Агні

Кастрычніцкага салюта.

Нашы дзеці

Янка МАУР

Рис. Л.Бойка

Вялікая Айчынная вайна паказала ўсю веліч савецкага народа і яго арміі. Многія пакаленні будуць дзівіцца і захапляцца падзвігамі нашага народа. І сярод гэтых незлічоных падзвігаў асобнае месца будуць займаць падзвігі нашых дзяцей і іх матак.

Асабліва моцнае ўражанне робяць гэтыя факты, калі аб іх раскажаш самі дзеці, удзельнікі падзей. Бяспрэчна, непасрэдна дзіцячыя словы часта больш гавораць, як самыя красамоўныя апісанні.

Галоўная асаблівасць гэтых расказаў тая, што ў іх гаворыцца аб людзях, якіх таварыш Сталін любоўна называў «простымі», тымі, якіх мала хто ведае, бачыць, якія рабілі сваю справу цішком, адны, нават не ведаючы, што яны робяць вялікую справу.

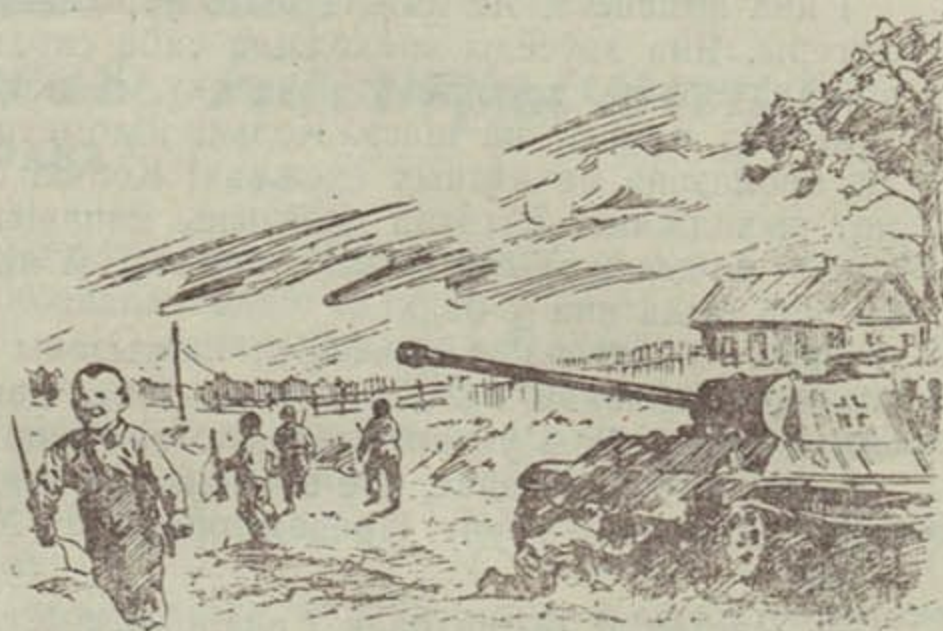
* * *

Два хлопчыкі на Гомельшчыне — Чэчанкоў і Сабернікаў — былі ўзяты немцамі на работы. Праз некаторы час яны ўцяклі. Здавалася б, што, паспытаўшы такой катаргі, яны павінны былі б сядзець цяпер ціхенька, як мышы, каб зноў не трапіць у рукі ворага. Але яны былі савецкія дзеці і зрабілі іначай. Знайшлі недзе «кусачы» і пайшлі ўдваіх самастойна, па сваёй ініцыятыве, рэзаць правады. «За адзін дзень мы перарэзалі шэсць правадоў, а потым больш і больш». А пазней адзін з іх загінуў смерцю героя.

Дзесяцігадовая Зоя Васілеўская з Сенненскага раёна пасля смерці бацькоў жыла ў чужой вёсцы ў нейкай цёткі. Дзяўчынка звязалася з партызанамі і выконвала іх даручэнні. Нават паступіла на работу ў нямецкі штаб, украла там чатыры рэвальверы, хавала іх дома — і цётка не ведала, што яе дзяўчынка вядзе такую небяспечную работу. Не маглі падумаць гэтага і немцы, хоць старанна шукалі таго, хто ўкраў.

Яшчэ большае ўражанне робяць факты, калі ў паасобных выпадках самі маткі накіроўваюць сваіх дзяцей на падзвіг. У савецкай маці любоў да сваёй айчыны цесна спалучаецца з любоўю да свайго дзіцяці.

У Бабруйску маці Захарэнка даручыла свайму 9-гадоваму сыну... узарваць танк! Танк стаў на вуліцы, нямецкія танкісты гулялі ў доме. Маці дастала магнітную міну і навучыла хлопчыка, як яе ўжываць. Потым павяла яго да танка. Там група дзяцей гуляла ў вайну: адны «наступалі», другія «адступалі». Хлопчык далучыўся да адступаючых і схаваўся пад танк.

Хлопчык схаваўся пад танк...

Там ён падлажыў міну, а затым з крыкам «ура» выскачыў з-пад танка, кінуўся на наступаючых і ўцёк. Праз шэсць гадзін танк узарваўся.

Вось некалькі фактаў з дзейнасці маткі і дачкі Зажарскіх у Брэсце, апісаных дачкой Лерай (Калерыя). Лера мела 10 гадоў, калі пачалася вайна. Маці яе звязалася з падпольнай арганізацыяй і вяла адказную работу. Праз кароткі час яна ўключыла ў работу і малую сваю дачку.

Дзяўчынка насіла па ўказаных адрасах нелегальную літаратуру, газеты, лістоўкі, радыёзводкі. Але часцей за ўсё маці пасылала яе ў горад глядзець, дзе, на якой вуліцы, у якім доме змяшчалася тая ці іншая вайсковая часць.

Паступова заданні рабіліся ўсё больш і больш адказнымі.

«Аднойчы я панесла ўзрыўчатку на вуліцу Сенкевіча ў дом, дзе былі нямецкія лётчыкі і сувязныя. Тол быў на дне кошыка, затым была насыпана мякіна, а ў ёй яйкі, якія я мяняла на хлеб. На кухні мяне спаткала наша дзяўчына Насця Паршына, а з ёй быў немец. Звычайна немец ішоў па хлеб, а я перадавала Насці ўзрыўчатку. На гэты раз немец сам стаў памацаць мне выбіраць з кошыка яйкі і капацца ў мякіне. Я з жахам думала, што зараз ён дабярэцца да дна і намацае тол. Тады Насця за яго спіной бразнула на падлогу каштоўнае блюда. Немец абярнуўся і стаў ляць Насцю, а я тым часам вылажыла з кошыка ўсе яйкі. А потым, калі немец вышаў, аддала Насці тол».

Калі дома я расказала аб гэтым маме, яна зблелала, абняла мяне і сказала:

— Дачушка мая! А каб цябе выкрылі, пасадзілі ў турму, ты-б сказала, чыя ты і хто ты?

— Ніколі!

— А цябе білі-б і катавалі, як Галю.

— Я тады думала-б пра Галю, Веру і Барыса Апашкіна, а я—піонерка, іх змена.

— А ты не пакрыўдзілася-б на нас з татам, што мы цябе пасылалі на гэтую справу?

— Я ганаруся вамі і гэтай справай.

У вёсцы Новасёлкі, Слаўгарадскага раёна, маці паслала свайго 11-гадовага сына, Ваню Сіманава, дастаць зброю з нямецкага склада. Склад быў у адной хаце, якая стаяла на водшыбе. Хлопчык удзень з агароду прабраўся ў склад і выцягнуў дзве вінтоўкі з патронамі. Гэтак ён зрабіў яшчэ і яшчэ раз, а на чацверты папаўся.

Пачаўся допыт, катаванне. Хлопчык маўчаў. І вось прыйшла маці і заявіла, што ён не вінаваты, што яна сама паслала яго... Маці забілі. Сына жывым кінулі ў калодзеж. Ён вырата-

Немец абярнуўся і стаў лаяць Насцю...

ваўся і цяпер знаходзіцца ў Магілёўскім дзіцячым доме.

Месца не дазваляе прывесці яшчэ больш падобных фактаў. Усе яны ўздываюць перад намі велічны вобраз савецкай маці і дзіцяці. Гэтыя прыклады заўсёды будуць натхняць наш народ не толькі ў часе выпрабаванняў, але і ў часе мірнага будаўніцтва.

І ўсё-такі сам...

Антон БЯЛЕВІЧ

Шчаслівая маці варкуе над ім,

Як-быццам галубка варкуе:

— Скора ты вырастэш...

Будзеш ты кім?

Давай удваіх памяркуем

А ў сына ўсмішка на ўвесь яго рот,

Нібы часначок той блішчаць яго зубы.

— Ты ведаеш, жэўжык,—табе скоро год.

Стаяць навучайся, мой любі.

І словы такія, напэўна, і вам

Казала, чытач, ваша маці:

— Сам, сам

Дыбай за мной па хаце.

Ён доўга хістаўся, рашыцца не мог,

А маці цягнула ўсмішкай.

І хлопчык прабуе моц выгнутых ног:

Гарою высокай яму лёг парог,

Калодай тоўстай лягла качарэжка.

Яго прывучаюць к звычайным харчам,

Хай есць ён, што пагусту:

— Сам, сам

Лыжкаю чэрпай капусту.

Расце ён на радасць шчаслівым бацькам.

Ён слюніць і ломіць аловак.

— Сам, сам

Чытай па складах гэта слова.

І бацька, і сам ён,

І маці яго

Не могуць сказаць яшчэ толкам:

Кім будзе?

Што будзе?

І як, на каго

Навука паверне,

Кім зробіць яго.

! толькі

Вядома і ясна, як дзень божы, нам,

Ды хто-ж не знаёмы з навукай такою:

На кожнай рабоце павінен ён сам

І сэрцам гарэць і душою.

Ну, скажам, касец ён. Абрыдла бацькам

Адклёпваць касу свайму сыну:

— Сам, сам

Кляпаць навучайся чын-чынам.

Ён стаў лесарубам. Прыпісан к лясам,

І тут упустую не траціць каб сілы.

— Сам, сам

Вучыся вастрыць свае пілы.

Зрабіўся вучоным, і ясна ўсім нам—

Турботы,

Клапоты,

Не мае спакою.

На кожнай рабоце павінен ён сам

І сэрцам гарэць і душою.

І хопіць работы мазгам і рукамі,

Хоць жыў-бы два цэлых ён векі.

Е. НІКАПОЛЬЦАУ

— Перш, чым расказаць, пойдзем паглядзім мой новы дом... Хількевіч падышла да вешалкі, зняла хустку і, паправіўшы валасы, завязала яе на сабе.

Мы вышлі на адзіную вуліцу Старых Касцюкоў, надзвычай крывую, з рэдкімі домамі, раскінутымі ў розных месцах.

— Іншы раз мне прыходзіць такая думка, — гаворыць Хількевіч, папраўляючы пасму валасоў, якая непаслухмяна выбівалася з-пад хусткі, — няхай-бы гэтую вуліцу не зносілі, няхай-бы яна засталася для паранання з нашымі новымі Касцюкамі. Скажаўшы гэта, калгасніца Хількевіч, сярэдніх год, са светлымі вачыма, поўнымі рашучай волі, задумалася. І далей мы пайшлі моўчкі.

Крывая вуліца Старых Касцюкоў абарвалася, прамільгнула невялікая палянка, любімае месца для гульні дзяцей, і тады перад вачыма адкрылася велічная панарама будаўніцтва Новых Касцюкоў, — першай на Беларусі калгаснай вёсцы, якая будуюцца цалкам з цэглы.

Хількевіч паскорыла крок, і па таму ўжо, як у гэтыя хвіліны разгарэліся яе шчокі, адчувалася, што яна не можа скрыць сваё хваляванне. Мы падышлі да прыгожага дома, які першы адкрываў новую вуліцу, і Хількевіч пачала любавання домам, прызначаным дзяржавай для яе сям'і.

— Вось, ён, — перарваўшы маўчанне, загаварыла калгасніца. — Мой бацька, мой дзед, і, здаецца, мой прадзед нарадзіліся ў гэтых самых Касцю-

ках, і я цвёрда ведаю, што ніхто з іх ніколі не жыў у каменным доме. Яны былі шчаслівыя, калі ім удавалася на апошнія грашы зруб скалаціць; будавалі, будавалі яго, урэшце перабіраліся. Здавалася б — пачынай жыць, а тут пажар, і за дзень або ноч знясе з твару зямлі тое, што будавалася гадамі. Тры разы за апошнія семдзесят год дашчэнту выгаралі Старыя Касцюкі.

У вайну касцюкоўцы нацярпеліся страшэнных пакут ад нямецкіх акупантаў. На вачах усіх жыхароў немцы расстралялі 17 калгаснікаў. Многія касцюкоўцы пайшлі ў партызанскія атрады, а некаторыя праз лінію фронту пачалі прабірацца ў Чырвоную Армію. Фашысцкія вылюдкі ў пакаранне за гэтую адданасць савецкай уладзе большую частку вёсцы спалілі, прымусіўшы касцюкоўцаў перайсці ў зямлянкі.

Летам 1946 года па рашэнню ўрада БССР пачалося аднаўленне Касцюкоў, як вопытна-паказальнай вёсцы, пабудовы якой будуць цалкам выкладзены з цэглы. Спачатку сюды прыехалі архітэктары. Яны абследвалі плошчу, а потым, улічваючы рэльеф, узяліся за складанне праектаў. Гатовыя праекты былі абмеркаваны на агульным сходзе касцюкоўцаў — членаў сельскагаспадарчай арцелі «Другая пяцігодка». Старыя ўнеслі шмат каштоўных заўваг, правак, і пасля гэтага на беразе Бярэзіны пачалося небылае. Са Студзёнаўскага цагельнага завода, які знаходзіцца паблізу, сюды абозамі пача-

лі дастаўляць моцную, дабrotную цэглу. На будаўнічую пляцоўку ўпершыню ў гісторыі беларускай вёскі прышлі не толькі цесляры і сталяры, але і каменшчыкі. Новую беларускую калгасную вёску будуць каменшчыкі!

— Цяпер, калі вы ўбачылі мой новы дом, я вам што-калечы раскажу аб ім, — сказала калгасніца Хількевіч. — Перш за ўсё вы бачыце, што дом цалкам з цэглы, якой патрабавалася толькі для майго дома больш 20 тысяч штук. Пакояў у маім доме будзе чатыры. Сцены выкладаюцца тоўстыя, так, каб было і трывала і цёпла. Над уваходам, над вокнамі і па вуглах — упрыгожанні. Няхай народ бачыць і ведае, што тут жыве наш савецкі калгаснік, — не скрываючы сваёй гордасці, — заканчвае тав. Хількевіч.

Побач з домам Хількевіч, жонкі загінуўшага ад рук нямецкіх катаў савецкага патрыёта, будуюцца дамы і для другіх членаў сельскагаспадарчай арцелі «Другая пяцігодка». Адзін за другім узнікаюцца гэтыя дамы па абодвух баках галоўнай вуліцы Новых Касцюкоў — вуліцы Перамогі. Усяго ў Новых Касцюках запланаваны чатыры вуліцы: дзве асноўныя і дзве паралельныя. Шырыня вуліц 30 метраў; забрукаваны будуць яны брусчаткай, а тратуары заліты асфальтам. Дамы будуюцца з інтэрваламі, а таму кожны дом нагадвае асабняк або катэдж. За бліжэйшыя гады ў вёсцы запраектавана пабудаванне 105 жылых і грамадскіх будынкаў. Касцюкі будуць

мець дзве плошчы—Сельсавецкую, з домам для сельсовета, сельскім клубам, школай-дзесцігодкай і помнікам у чэсць герояў Айчынай вайны, і Калгасную, дзе будуць размешчаны праўленне калгаса, хата-чытальня, насенная лабораторыя.

Уважліва знаёмячыся з агульным праектам Новых Касцюкоў, мы знаходзім будынкі для ясляў, для дзіцячага сада, лазню, пажарнае дэпо, вялікі сельмаг з трыма аддзяленнямі, шматлікія калгасныя гаспадарчыя пабудовы, якія таксама будуць выкладзены цэглы і па прыкладу жылых будынкаў пакрыты чарапіцай.

Касцюкоўцы хочуць зрабіць сваю вёску прыгожай і тама надаюць вялікае значэнне аздабленню, выдзяляючы ў жылым сектары спецыяльныя пляцоўкі для парка, сквераў, стадыёна.

Будаўніцтва новай вёскі пачалося летам 1946 года. З першых-жа дзён у Барысаўскім раёне правільна ацанілі значэнне пачатку работ гэтай будоўлі, як усенароднай, і ва ўсім пайшлі насустрач касцюкоўцам. Прадпрыемствы горада Барысава ў парадку шэфскай дапамогі прысылаюць на будаўніцтва аўтатранспарт, калгаснікі суседніх сельгасарцелей дапамагаюць рабочай сілай.

Яшчэ не так даўно на гэтых участках было пуста, а сёння растуць цагляныя сцены; дзяўчаты, не спыняючы песні, замешваюць бетонны раствор і потым, напоўніўшы спецыяльныя насілкі, хутка ўзбіраюцца на драўляных насцілах на рыштаванні будоўлі.

Будаўніцтва Новых Касцюкоў разлічана на дзве чаргі. Дамы першай чаргі прызначаны для сямей загінуўшых воінаў, шматдзетных, інвалідаў Айчынай вайны. Касцюкі—гэта пачатак, добры пачатак велізарнай новай будоўлі беларускай калгаснай вёскі.

Будаўнічыя работы ў вёсцы Касцюкі.

Фота К. Якубовіча.

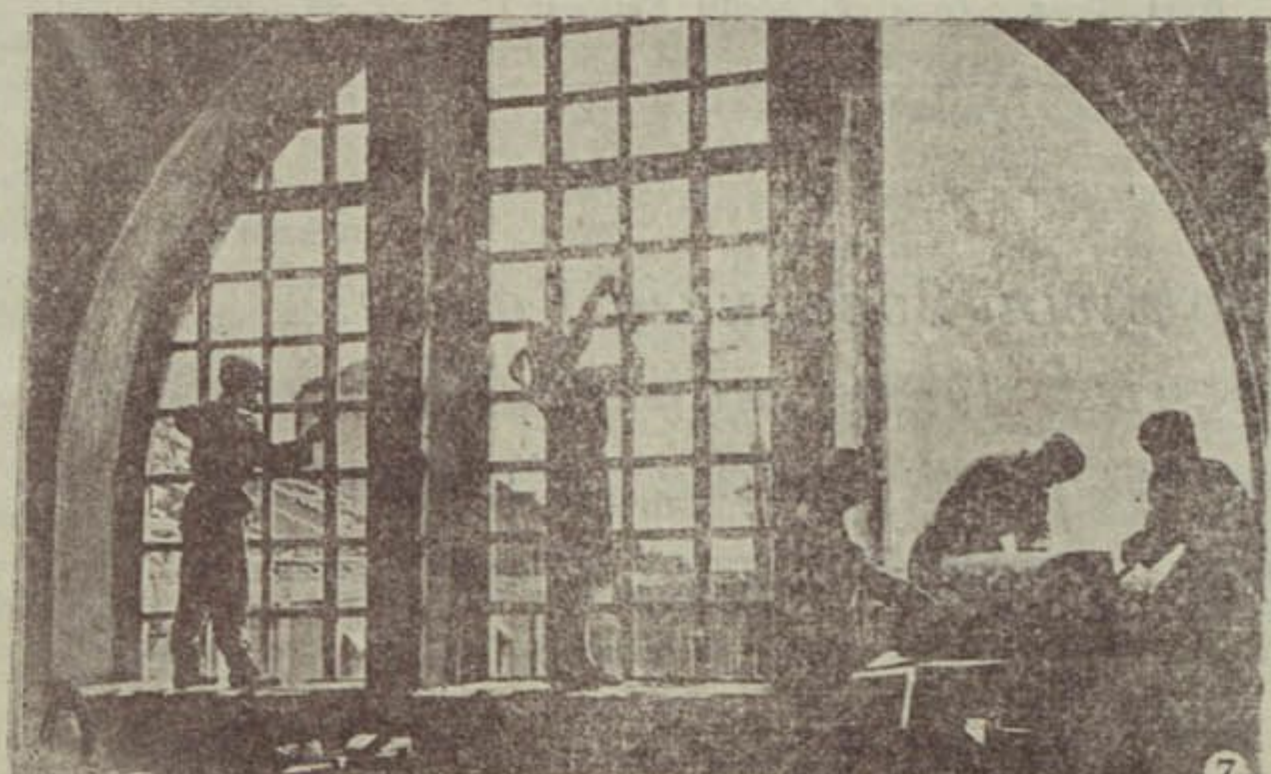
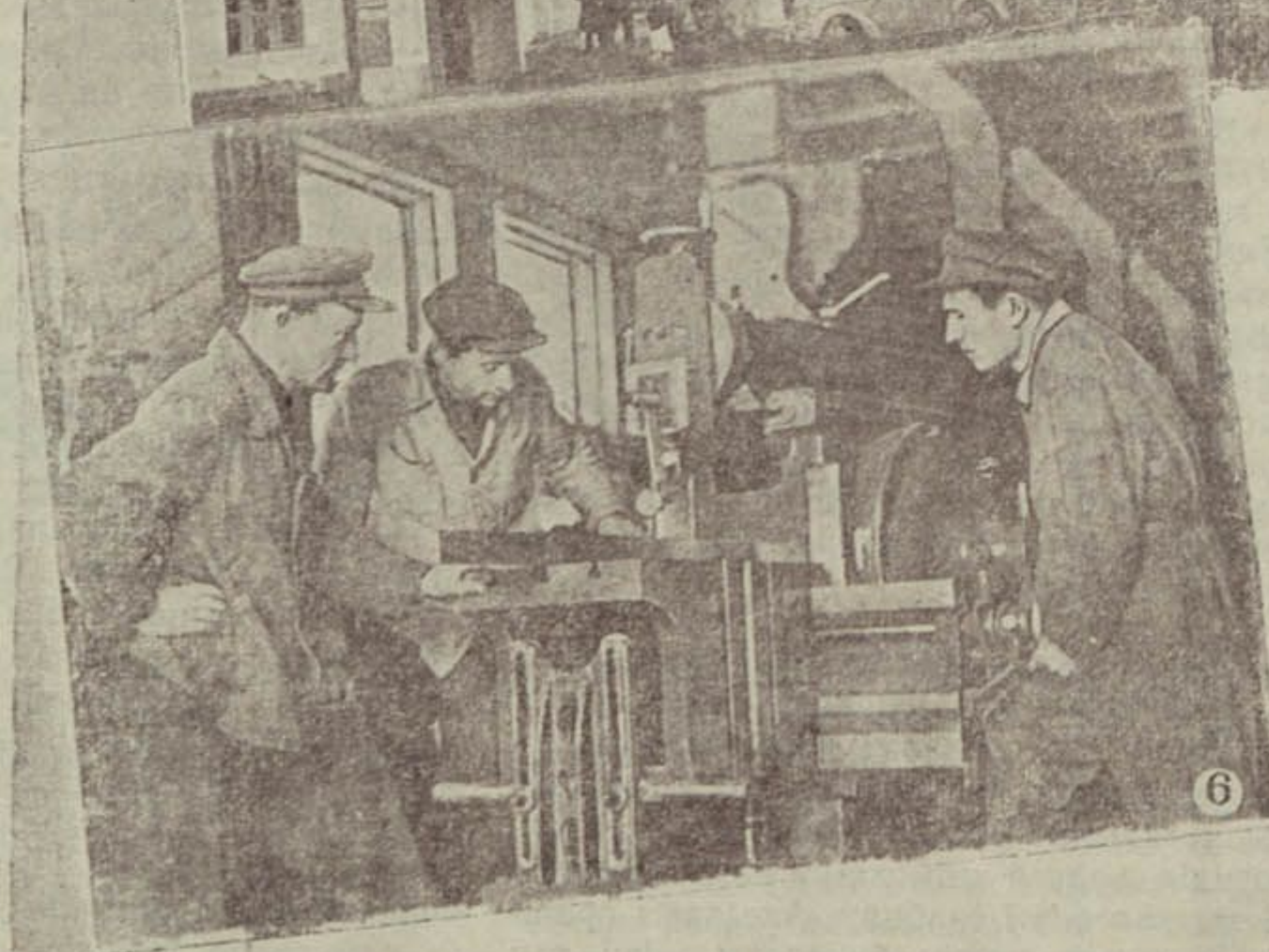
Працоўныя Савецкага Саюза!
Хутчэй залечым раны, нанесеныя вайной!
Усе сілы на аднаўленне разбураных
немцамі раёнаў нашай краіны!

(З заклікаў ЦК ВКП(б)).

Аднаўляюцца гарады і сёлы Савецкай Беларусі. Уступаюць у строй новыя прадпрыемствы, адбудовваюцца жыллыя дамы, навучальныя і культурныя ўстановы. З кожным днём залечваюцца раны, нанесеныя нашай рэспубліцы нямецка-фашысцкімі захопнікамі.

Аб вялікай аднаўленчай рабоце ў рэспубліцы расказвае наш фотанарыс:
1. Звыш 100.000 рублёў выручыў калгас імя Міністэрства ўнутраных спраў Мінскай вобласці ад рэалізацыі прадуктаў. Значная частка гэтай сумы выручана ад продажу гародніны. На здымку: калгасніца комсамолка Надзежда Вярэнчык з памідорамі, якія прызначаны для продажу. 2. Будаўнішча Мінскага аўтамабільнага завода. Бригадзір комсомольска-маладзёжнай бригады К. Даронькіна на кладцы сцяны галоўнага корпуса. 3. Буйнейшым пастаўшчыком будаўнічых матэрыялаў для новабудуляў з'яўляецца цэментны завод «Перамога». На здымку: адзін з корпусу завода. Унізе — зменны майстар Любоў Чарвонік. 4. Адноўлены і капітальна пераабсталяваны будынак Мінскай тэлефоннай станцыі. 5. Будынак выгуначнага вакзала ў Гродні. 6. Уступіў у строй гомельскі станкабудаўнічы завод імя Кірава. Ён выпускае кладыны папярочна-стругальныя станкі. У будучым годзе завод пачне асваіваць новыя віды станкоў. На здымку: выпрабаванне новага станка. 7. Заканчваецца работы на Рэчыцкім домабудаўнічым камбінаце, які будзе выпускаць стандартныя жыллыя дамы. На здымку: заключныя работы ў галоўным корпусе. 8. Адноўленыя дамы на Чырвонай плошчы ў горадзе Баранавічы. 9. Будынак Мінскага палітэхнікума, які нядаўна ўступіў у строй.

КАСТРЫЧНІК

У тыму ворага

(З успамінаў партызанкі)

Я. САВІЦКАЯ

Я. М. Савіцкая.

24-ю гадавіну Кастрычніцкай соцыялістычнай рэвалюцыі мне давялося сустракаць у Мінску, будучы ў падполлі. Першы год вайны. Немцы агнём і мечам наводзяць свой славыты «новы», людаедаўскі парадак. У горадзе працавала ўжо многа падпольных груп і антыфашысцкіх арганізацый. Пагарджаючы смерцю, падпольшчыкі вырашалі сустрэць гадавіну Кастрычніка актывізацыяй сваёй дзейнасці.

Напярэдадні свята ў горадзе паявіліся лістоўкі, лозунгі, заклікаючыя насельніцтва да актыўнай барацьбы супроць нямецкіх захопнікаў, да зрыву іх мерапрыемстваў. Актыў агітатараў нес насельніцтву большэвіцкае слова праўды, растлумачваючы, што акупацыя савецкай тэрыторыі ёсць часовае з'явішча, усяляў у сэрцы людзей упэўненасць у канчатковую перамогу Савецкага Саюза. Рыхтаваліся да сустрэчы савецкага свята і немцы. Яшчэ за месяц да Вялікага Кастрычніка яны правялі масавыя арышты савецкіх людзей. Гітлераўскія вылюдкі рыхтавалі «святочны сюрпрыз» для насельніцтва. Раніцай 7 лістапада 1941 года яны на пабудаваных за ноч шыбеніцах пачалі вешаць савецкіх грамадзян. Імкнучыся надаць гэтай крывавай экзекуцыі застрашальны характар, нямецкія салдаты выганялі з дамоў жыхароў горада і пад пагрозай смерці і арышту прымусалі прысутнічаць пры гэтых зладзеяннях.

Відовішча было патрасаючае. Мацеры і бацькі прысутнічалі пры забойстве сваіх сыноў і дачок. Дзеці былі сведкамі жорсткай і пакутніцкай смерці сваіх бацькоў. Гэтым крывавым мерапрыемствам немцы спадзяваліся прымусіць савецкіх людзей адмовіцца ад барацьбы за сваё вызваленне і свабоду. Але каты пралічыліся! Як нельга суняць бушуючы акіяны, так не ўгамаваць было волі беларускага народа да барацьбы за вызваленне сваёй краіны.

Пачуццё горачы выклікала пачуццё помсты. У людзей спіскаліся кулакі, нянавісцю гарэлі вочы. Каля неастыўшых яшчэ тупаў сваіх таварышоў кожны даваў свяшчэнную клятву помсціць за нявінна загінуўшых савецкіх людзей.

У дзень вялікага свята гэтая клятва ўрачыста прагучэла па ўсёй краіне.

Ужо на наступны дзень падпольшчыкі выпусцілі новую лістоўку. У ёй большэвікі заклікалі беларускі народ ісці ў лясы, яднацца ў партызанскія атрады, граміць нямецкіх вылюдкаў.

Кастрычніцкае свята з'явілася паваротным пунктам да ўзмацнення ўсёй дзейнасці падпольшчыкаў. У падпольныя арганізацыі пачалі ўлівацца новыя людзі.

З кожным днём узмацнялася барацьба супроць нямецкіх захопнікаў.

* * *

Да Кастрычніцкіх свят 1942 года засталіся лічаныя дні. У партызанскай брыгадзе імя Варашылава назіралася вялікае ажыўленне. Народныя месціцы стараліся адзначыць 25-ю гадавіну Кастрычніцкай соцыялістычнай рэвалюцыі баявымі справамі. Ляцелі пад адкос варожыя эшалоны. Савецкія патрыёты рабілі смелыя, рашучыя налёты на нямецкія гарнізоны і паліцэйскія ўчасткі, знішчалі з засад гітлераўскіх сцягвятнікаў.

Памятаю, з якім нецярпеннем чакалі мы той хвіліны, каб пачуць па радыё голас правадыра і друга беларускіх партызан таварыша Сталіна. Месца ля радыёпрыёмніка было па-святочнаму ўпрыгожана. Усе былі занепакоены, — каб у самую ўрачыстую хвіліну не падвёў прыёмнік.

На досвітку 7 лістапада загрузкатала артылерыйская кананада. Вялешынскі лес сатрасаўся ад узрываў снарадаў, якія клаліся адзін ля аднаго, узнімаючы ўгору фантаны зямлі. Завязаўся жорсткі бой. З крыкам «За Радзіму!», «За Сталіна!» партызаны кінуліся ў атаку. Немцы былі ашаломлены, яны не чакалі такога моцнага націску партызанаў. Сілы немцаў змяншаліся. Праз некалькі гадзін яны кінулі ў бой новапрыбыўшыя часці. Неўзабаве на гарызонце паявіліся танкі і бронемашыны.

Народным месціцам давялося праявіць усё сваё ваеннае майстэрства: веданне тактыкі і

манеўранасці. Асабліва добра працавалі артылерысты, меткі агонь якіх вывеў са строю некалькі варожых машын. Гітлераўцы ў паніцы пачалі адступець.

Бой скончыўся поўным разгромам ворага. Першы дзень вялікага свята партызаны адзначылі буйнай перамогай. Немцы страцілі два падбітыя танкі, адну бронемашыну, некалькі аўтамашын. Яны пакінулі на полі бою толькі забітымі 400 і раненымі 1000 салдат.

Камандаванне адзначыла лепшых байцоў і камандзіраў, работу выдатных медсясцёр, якім на працягу ўсяго бою пад ураганным агнём аказвалі дапамогу раненым байцам. Бой парадзіў многа герояў і гераінь, грудзі якіх цяпер упрыгожваюць ордэны і медалі.

25-я гадавіна Кастрычніка памножыла баявую славу партызанскай брыгады імя Варашылава. Партызанскі рух разгараўся ўсё больш і больш, ахопліваючы ўсё новыя раёны і вобласці.

* * *

Пярэдадзень Кастрычніка 1943 года застаў нас яшчэ ў дарозе. Пасля доўгага і цяжкага пераходу партызанскае злучэнне набліжалася да пункту свайго прызначэння. Вырашана было зрабіць астаноўку ў Лепаханскай пушчы, каб даць людзям адпачыць, а галоўнае выпусціць к свята першы нумар абласной газеты. Паходная абстаноўка вельмі ўскладняла работу. Не глядзячы на дрэннае надвор'е, прыйшлося пісаць, набіраць, друкаваць газету пад адкрытым небам, ля кастра. Усю ноч працавалі наборшчыца Ядвіга Жызнеўская, друкар дзядзя Міша і другія. Усім хацелася азнаменаваць гадавіну выхадам газеты, прыпаднесці партызанам і насельніцтву святочны падарунак.

Не глядзячы на ўсе цяжкасці, работа была выканана своєчасова. Быў таксама прынят

і поўнасцю запісан тэкст даклада таварыша Сталіна ад 6 лістапада 1943 года. 7 лістапада, узброіўшыся газетамі, лістоўкамі, ведаючы амаль напамыць даклад таварыша Сталіна, партызанскія агітатары выехалі ў сёлы.

Паяўленне большэвіцкай газеты ў вёсках зрабіла на насельніцтва глыбокае ўражанне. Людзі накідваліся на савецкія газеты і лістоўкі, па некалькі разоў перачытвалі матэрыялы. Рэчаіснасць прадстала ў іх вачах у зусім новым святле. Літаральна праз некалькі хвілін гутаркі ператвараліся ў шматлюдныя мітынгі. Многа пытанняў задавалі сяляне партызанскаму агітатару. Яны жадалі ведаць праўду. Агітатары знаёмілі жыхароў са зместам даклада таварыша Сталіна, расказвалі аб доблеснай працы савецкага тыла, аб гераічнай барацьбе Чырвонай Арміі. Партызаны заклікалі насельніцтва ўступіць у партызанскія атрады, весці нястомную барацьбу з ворагам. Сяляне прасілі перадаць партызанскаму камандаванню аб іх гатоўнасці ва ўсім дапамагаць народным месціцам.

* * *

Цяжкія гады суровай вайны мінулі. Савецкія людзі паспяхова залечваюць раны, нанесеныя краіне нямецкімі варварамі. Радасна ўсведамляць, што ты зноў у роднай сям'і, у родным горадзе, са сваімі таварышамі і прыяцелямі, што ты зноў, як і раней, прымаеш актыўны ўдзел у жыцці краіны.

Кожны савецкі чалавек, перажыўшы суровыя выпрабаванні вайны, асабліва радасна сустракае вялікае свята Кастрычніка. У гэты ўрачысты час сэрца поўна вялікай любові і ўдзячнасці таму, хто вызваліў краіну ад нямецкай тыраніі, хто ў аснову сваёй дзейнасці паклаў шчасце народа, яго будучыню. І хочацца сказаць ва ўвесь голас: «Дзякуй таварышу Сталіну за вернутае жыццё і шчасце!»

Жанчыны

М. ВІШНЕЎСКИ

Яшчэ ў раённым цэнтры Брагіне нам параліла абавязкова пабываць у Малейках.

— Пройдзеце праз сад калгаса імя Тэльмана, прайдзеце мост, што на Брагінцы, а там па правы бок будзе відаць прыгожая ў прысадах і садах вёска. Гэта і будзе Малейкі — калгас «Пераможнік», — тлумачылі нам маршрут і давалі: — Па сваёй акуратнасці выканання ўсіх дзяржаўных заданняў, правядзення сельскагаспадарчых работ, дружнасці і актыў-

насці калгаснікаў гэты калгас у раёне можна лічыць другім пасля калгаса імя Тэльмана — старэйшага ў рэспубліцы.

Гаварылі нам яшчэ, што «Пераможнік» старадаўным толькі дзякуючы самаадданай працы жанчын-калгасніц, якія з першага дня вызвалення раёна ад нямецкіх захопнікаў узяліся за наладжванне арцельнай дэмадаркі. У часе Айчыннай вайны на ўсіх чужых пасадах стаялі жанчыны, а першую

ду—самую перадаваю ў калгасе—і цяпер узна-
чалывае Вольга Гутнікава—жонка загінуўшага
на фронце афіцэра.

У Малейкі нам давлялося трапіць апоўдні.
Быў канец верасня. Доўгая і шырокая калгас-
ная вуліца з акуратнымі дамамі, брамамі, пар-
канами і платамі сапраўды танула ў зелені пры-
сад, шматлікіх садкоў на сядзібах калгаснікаў
і вялікага калгаснага саду. Восень ужо зры-
вала пажоўклае і барвовае лісце бяроз, вер-
баў, клёнаў, і яно кружылася ў паветры. Пры-
ўваходзе ў вёску перш за ўсё кінулася ў вочы
многа новых дамоў, якія зроблены не на хут-
кую руку, а з густам, у тры—чатыры акны
толькі на вуліцу. Па ўсяму відаць было, што
гэты канец вёскі быў спалены немцамі, а ця-
пер пагарэльцы пабудавалі сабе такія прыго-
жыя, прасторныя і светлыя дамы.

Мы прайшлі праз усю вёску. Але і на дру-
гім канцы яе крыху на водшыбе ўбачылі нова-
будоўлю—велізарную, па-майстэрску зробле-
ную абору для жывёлы. У канцылярыі калгаса
на наша пытанне, дзе можна бачыць Вольгу
Гутнікаву і яе звеннявых Кацярыну Ласіца і
Марфу Дзялец, рахункавод адказаў:

— Вольга, напэўна, яшчэ абедзе. Жыве яна
на тым канцы вёскі, адкуль вы ішлі і дзе мно-
га новых дамоў пабудавана. Кацярыну вы дома
не застанеце. Яна са сваімі волікамі вечна на
полі. Яна ў нас такая працавітая, што ёй і дня
мала.

Крыху пагадзя, калі мы пазнаёміліся з бры-
гадзірам Вольгай Гутнікавай і старшынёю ар-
целі Нікалаем Алейнік, нам расказалі цікавую
гісторыю пра Кацярыну Ласіца, немалых
ужо год жанчыну, але па якой тут раўняюцца
не толькі жанчыны, але і мужчыны.

— Самай цяжкай работы яна не цураец-
ца,—сказала Вольга.—За што ні возьмецца,
зробіць старанна, па-гаспадарску. Калі мая
брыгада па ўсіх работах першай ідзе ў калга-
се, то яе звяно першым ідзе ў брыгадзе, а
яна—першай у звяне. Вось і выходзіць, што
Кацярына першы ў нас чалавек, па якому раў-
няюцца ўсе калгаснікі.

У пачатку веснавой сяўбы праўленне арцелі
рашыла прывучыць да працы маладых волікаў.
Але нікому з калгаснікаў не ўдавалася зра-
біць гэта. Волікі натуралізі і не жадалі цяг-
нуць плуга. Тады старшыня калгаса звярнуў-
ся да Кацярыны:

— Ці не ўзялася-б ты за гэтую справу, ма-
быць яны цябе паслухаюць. Сеяць нам трэба
хутчэй, а цягла малавата...

Кацярына згадзілася. Праз некалькі дзён
«натурлівых» волікі пакорліва хадзілі ў бараз-
не.

— Вось з таго часу і не расстаецца наша Ка-
цярына са сваімі волікамі,—кажа старшыня.—
Як дзень пройдзе, так 0,45 гектара ворыва і
ёсць. Але разам з гэтым яе звяно першым да-
гледзела, а потым убрала і асобна засціртава-
ла ўраджай са сваіх участкаў. Звяно таксама
першым пасеяла азімыя і першым узарала гле-
бу на зябліва. А за звеннямі ў нашым калгасе

замацоўваюцца не адна—дзве культуры, а
ўсе пасевы ў палях севазвароту. Склад звен-
няў у нас сталы і не мяняецца штогод.

— Але вы паслухайце далей пра Кацяры-
ну,—перабівае брыгадзір.—Лета на Палессі,
як ведаеце, сёлета вельмі спякотнае было. Та-
кой засухі дзяды не памятаюць. Гэтулькі авад-
нёў і мух развялося, што на воліках на поле не
паказвайся. А рыхтаваць глебу пад азімыя
трэба. Адночы ноччу на вуліцы чую голас Ка-
цярыны: «Цоб, цоб, рыжы...». Куды, думаю,
яна на сваіх воліках апоўначы едзе? Раніцай
ўсё высветлілася, Кацярына мне кажа: «Я ўжо,
Вольгачка, другую ноч глебу пад азімыя на іх
рыхтую. Хіба-ж можна ў такую спякоту ска-
ціну губіць. Удзень яны ў мяне адпачываюць,
а ноччу, як той трактар, плуг цягнуць...» Па
прыкладу Кацярыны на ворыва ўначы пера-
ключыліся і аратыя на конях падлеткі Алёша
Краўчанка, Васіль Кацуба і дзед Аляксей Но-
вік.

Мы пацікавіліся ў брыгадзіра, як яна здо-
лела арганізаваць так працу, што яе брыгада
трымае прышынства ў калгасе па правядзенню
ўсіх работ; у той-жа час усе калгаснікі-пага-
рэльцы, якіх тут больш 20, пабудавалі сабе
прыгожыя дамы.

— Вельмі проста,—адказвае Вольга.—Мы,
жанчыны, зямлю апрацоўвалі, сенажаць і ўра-
джай убіралі, а мужчыны тымчасам будавалі.
Да зімы ў нас усе пагарэльцы ў новыя дамы
перабярэцца... Нашы калгасніцы да кожнай
працы здатны, ім не прызвычайвацца, за вай-
ну навучыліся, і робім не горш за мужчын. У
гэтым годзе хоць і засуха была, але ўраджай
вырасцілі нядрэнны. Пасля выканання дзяр-
жаўных нарыхтовак і засыпкі неабходных
фондаў калгаснікам выдана на працадні толь-
кі авансам каля кілограма збожжа, ды апрача
гэтага, бульба, гародніна, садавіна.

У хаце Вольгі Гутнікавай стаіць пісьмовы
стол—рабочае месца брыгадзіра. Побач з не-
калькімі кніжкамі, брашурамі і газетамі на ста-
ле ляжаць запісы штодзённай выпрацоўкі кож-
нага калгасніка брыгады.

— Пра нас у раёне кажуць,—усміхаючыся
гаворыць Вольга:—баявыя жанчыны ў Малей-
ках. Я не хачу хваліцца, але праўду кажуць.
Калі-б нашы жанчыны цураліся калгаснай пра-
цы і працавалі абыяк, то наш калгас не так
хутка стаў-бы на ногі. А цяпер мы можам ска-
заць, што дасягнулі даваеннага ўзроўню. Па-
мятаеце, задоўга да вайны таварыш Сталін
казаў пра нас, жанчын, што мы—вялікая сіла
ў калгасах, а цяпер мы яшчэ большай сілай
сталі...

На полі калгасніцы з брыгады Вольгі Гутні-
кавай выбіралі апошнія барозны бульбы. Уда-
лечыні зелянела рунь азімых. З-за калгаснага
саду даносіўся голас Кацярыны: «Цоб, цоб,
рыжы...» Кацярына даворвала апошнія гекта-
ры зябліва. На двух новых дамах мужчыны
заканчвалі дахі. Быў яшчэ верасень. Калгас
«Пераможнік» заканчваў сельскагаспадарчы
год, калгаснікі клапаціліся пра будучы ўра-
джай.

ДАРОГА Ў ЖЫЦЦЁ

А. ЕЗУБЧЫК

Часта я думаю аб тым, што было-б са мною, калі-б не Кастрычніцкая соцыялістычная рэвалюцыя? Што чакала мяне — простую сялянскую дзяўчыну? Толькі знесілячая праца, вострая нястача ды ранняя старасць. Вучыцца-б не магла, бо для жанчыны ў царскай Расіі быў закрыты доступ да навукі і асветы. Атрыманне жанчынай вышэйшай адукацыі, а тым больш удзел у навуковай рабоце разглядаўся царскім урадам, як небяспека для дзяржаўнага ладу.

І толькі савецкая ўлада, улада рабочых і сялян адкрыла перад жанчынай светлую дарогу ў жыццё.

Скончыўшы тэхнікум, тры гады выкладала прыродазнаўства. Многа новых пытанняў узнікла ў мяне, і я рашыла папоўніць і паглыбіць свае веды. Паступіла ў Беларускаю сельскагаспадарчую акадэмію, потым у аспірантуру Акадэміі Навук БССР. Пазней вучоны совет Усесаюзнага інстытута сельскагаспадарчай мікрабіялогіі прысудзіў мне вучоную ступень кандыдата біялагічных навук.

Пачала працаваць старшым супрацоўнікам Акадэміі Навук БССР, потым — вучоным сакратаром інстытута біялогіі. З 1939 года і да пачатку вайны выконвала абавязкі дырэктара гэтага інстытута, адначасова з'яўляючыся дэканам Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта.

Вайна перарвала нашу мірную працу. Нямецкія варвары знішчылі нашу багацце, усе культурныя каштоўнасці, у тым ліку і нашу Акадэмію Навук. Я пайшла ў партызанскі атрад. Была разведчыцай.

Не гледзячы на праследванне, штомесячна бывала ў Мінску па розных заданнях. Кожны раз прыносіла нашы газеты, радыёзводкі, лістоўкі. У горадзе зрывала нямецкія аб'явы і лістоўкі, а замест іх наклеівала свае.

У 1943 годзе, пераносячы здабытыя для партызанскага атрада каштоўныя звесткі, у раёне Камароўкі я трапіла пад аблаву. Нямецкі афіцэр патрабаваў пропуск, а ў мяне яго не было. Тады ён прапанаваў ісці за ім у нямецкую машыну для адпраўкі ў турму. Я хвалявалася толькі за матэрыял, які несла ў клунку, — вельмі ўжо ён каштоўны быў. Рашыла пайсці на ўсё, але выратаваць яго.

Па дарозе на ламанай нямецкай мове гавару афіцэру, што ў мяне грое маленькіх дзяцей, хворых тыфам, і я на базары купіла прадукты і хачу ім занесці. Нямецкі афіцэр, відаць, спалохаўся тыфа і адпусціў мяне з клункам. Другі раз таксама цяжка было выйсці з горада, і мне прыйшлося дастаць дакументы, нібы я працую ў нямецкім шпіталі. Маючы такія дакументы з адзнакай аб рабоце, я таксама ўдала дабралася да месца прызначэння.

Аднойчы, вяртаючыся з партызанкай Батурынай з горада Слуцка, мы трапілі ў акру-

жэнне ворага. Рашылі як-небудзь прабрацца. Дарогу заваяла, нічога не было відаць. Падыходзячы да адной вёскі, мы прайшлі да самага нямецкага паста. Пад выглядам мясцовых сялян мы прайшлі ўсю вёску і ўсе нямецкія пасты. На працягу двух тыдняў хаваліся. Потым у лесе, сярод глыбокага снегу, заўважылі сляды. Рашылі пайсці па іх. І, прайшоўшы 3—4 кіламетры, знайшлі групу партызан.

У той час немцы забіралі ў насельніцтва хлеб і звозілі яго ў раённыя склады. Трэба было спаліць гэтыя склады, а, значыць, загадзя даведацца, як яны ахоўваюцца, з якога боку зручней да іх падыйсці.

У гэтую разведку паслалі мяне і тав. Батурыну. Мы ўзялі каня, запрэглі яго ў сані, паклалі два мяшкі збожжа і паехалі ў горад. Пад'ехалі пад самы склад, даведаліся аб зручных баках падыходу да яго, а потым селі на свае мяшкі са збожжам і адправіліся назад. Сустрэкаем паліцэйскага. Ён спытаў, чаму мы вязем назад збожжа. Мы адказалі, што ў нас былі 4 мяшкі, два з іх мы здалі, а гэтае збожжа не прынялі, бо яно вільготнае і неачышчанае, вязем яго чысціць. Удала вярнуліся ў атрад. На наступны дзень склад быў знішчаны.

Немцы наладзілі спецыяльную аблаву на мяне — усюды расставілі гестапаўцаў. Але восенню 1943 года на самалёце я была перапраўлена ў Маскву. Там я зноў пачала працаваць у Акадэміі Навук БССР і Беларускім дзяржаўным ўніверсітэце.

Урад высока ацаніў маю скромную работу ў тылу ворага, узнагародзіўшы мяне ордэнам Айчыннай вайны I ступені і некалькімі медалямі.

Сярод навуковых устаноў рэспублікі асобае месца займае Беларускі навукова-даследчы інстытут пералівання крыві.

На здымку: у біяхімічнай лабараторыі інстытута. Навуковы супрацоўнік Е. С. Перавозчыкава (справа) і лабарант В. Ю. Чэрцішчава за вывучэннем прычын групавых адрозненняў крыві чалавека.

Фота А. Дзіглава.

Яе Сыхавала партыя

І. СМІРНОВА

Цёплая і шчырая дружба гэтых двух жанчын завязалася адразу-ж, як толькі вярнуліся яны з глыбокага савецкага тылу на вызваленую беларускую зямлю. Адна з іх—Тацяна Афанасьеўна Пракопчык, вопытная трактарыстка, доўгія гады працаваўшая старшынёй калгаса, а потым старшынёй сельсовета, другая—Матрона Барысаўна Караткевіч, аграном. Іх прыслалі Магілёўскі абласны зямельны аддзел і абком партыі на работу ў Цялуцкую МТС. Гэта было ў чэрвені 1944 года. Пракопчык назначылі дырэктарам, Караткевіч—старшым аграномам.

— Нічога-ж няма. Ніводнага трактара не ўцалела, — гаварыла Тацяна Афанасьеўна свайму аграному. — Цяжка прыдзеца, але нічога, папрацуем.

Шэрыя вочы гэтай зусім яшчэ маладой жанчыны, высокай і стройнай, па-ваеннаму падцягнутай, загараліся якімсьці незвычайным агнём. На твары паяўлялася добрая, цёплая ўсмішка. Ці то Тацяна Афанасьеўна ўспамінала гады, калі яна, маладая сялянская дзяўчына, скончыўшы першыя ўсебеларускія курсы трактарыстаў, упершыню села за руль трактара і з першага-ж разу ўпэўнена павяла яго па калгаснай зямлі. Ці то ўспомніла словы старога дзеда Мітрафана, які, убачыўшы жанчыну на машыне, смешна падскокваючы бег за ёю і крычаў услед:

— Злазь, дзеўка, звалішся...

— Нічога, Моця, не гаруй, прадаўжала Тацяна Афанасьеўна. Зноў загудуць нашы трактары на палях.

І жанчыны-комуністкі ад слоў пераходзілі да справы. Работы было сапраўды многа. Немцы ўсё знішчылі. У МТС было мала людзей і ніводнай машыны. Нялёгка было. У Тацяны Афанасьеўны была яшчэ свежая рана ад страты любімага чалавека на фронце. Яе дачушка, вельмі падобная да бацькі, вельмі нагадвала мужа. І рана нібы павялічвалася... Аднак у гэтай жанчыны, выхаванай партыяй Леніна—Сталіна, пастаўленай воляю партыі на адказны і цяжкі ўчастак, хапіла і маральных і фізічных сіл, каб пераадолець усе цяжкасці і вывесці МТС у лік перадавых. Яна, сама перажываючая вялікае гора, заўсёды, калі трэба было, знаходзіла цёплае слова ўцехі, умела падбадзёрыць, падтрымаць чалавека ў цяжкую для яго хвіліну. Разам з тым яна—патрабавальны і валявы кіраўнік.

...Запасныя часткі для трактараў знаходзілі на тэрыторыі акружаючых калгасаў. Іх збіралі на вінціку. У МТС у той час паступова вярта-

Тацяна Афанасьеўна Пракопчык з дачкой Соняй.

ліся былыя работнікі—хто з арміі, хто з партызанскага атрада. У дырэктара МТС гэтыя людзі былі галоўнай апорай у рабоце. Адраду-ж былі арганізаваны курсы. Трактарыстаў рыхтавалі сваімі сіламі. Тут вельмі дарэчы прышоўся і шматгадовы вопыт дырэктара і агранома. У пачатку сабралі тры трактары, потым пяць, сем, дзевяць, 3 камбайны, 5 мала-тарань, 6 плугоў. Усё гэта сабрана і адноўлена сіламі свайго калектыва.

Совет Міністраў і Цэнтральны Камітэт КП(б)Б, падводзячы вынікі сацыялістычнага спаборніцтва машынна-трактарных станцый, некалькі разоў адзначалі добрую работу Цялуцкай МТС, Бабруйскай вобласці. І гэта нараву. Гадавы план трактарных работ МТС выканал на 164,5 процанта, паспяхова правяла маладзёбу і ворыва папару.

У гэтым вялікая заслуга Тацяны Афанасьеўны. Яе рэдка калі можна ўбачыць у канторы. Яна заўсёды там, дзе рашаецца поспех справы.

У калгасе «Трэці рашаючы», Кавалеўскага

сельсовета, дрэнна ішла малацьба. Малатарня спраўная, але яна ўвесь час прастойвала з-за дрэннай арганізацыі працы. Калгас пачаў адставаць. Разам з механікам тав. Пракопчык выехала на месца. Пагаварылі са старшынёй, з калгаснікамі. Арганізавалі кругласутачную малацьбу. Прарыў ліквідавалі.

Вясной круглыя суткі гудзелі трактары на калгасных палях. І днём і ўначы можна было ўбачыць дырэктара МТС у полі. Здарылася што-небудзь з трактарам Аляксея Шкардзюка—глядзіш Тацяна Афанасьеўна ўжо там. Вышаў са строю трактар у Міхаіла Капусніна—і тут не абышлося без парады дырэктара. Трэба праверыць, як выконваюцца сацыялістычныя абавязацельствы з Міхалёўскай МТС, яна ўзначальвае брыгаду па правярцы дагавора.

Рабочы дзень дырэктара МТС пачынаецца вельмі рана. Яшчэ ўвечары яна дае заданні механіку і аграному. Раніцай едзе ў брыгады. Сочыць за іх работай, правярае, як выконваецца графік, дапамагае знішчаць выяўленыя недахопы.

Цяпер у МТС ідзе падрыхтоўка да асенне-зімовага рамонт трактараў. Падрыхтаваны паршнёвыя групы і падшыпнікі, абточаны каленчатыя валы. У кастрычніку пастаўлен на

рамонт першы трактар. Усе трактары мяркуюць адрамантаваць да 1 студзеня. Ствараюцца курсы па перападрыхтоўцы трактарыстаў.

Увечары, калі рабочы дзень канчаецца і Тацяна Афанасьеўна вяртаецца дадому, з радасным крыкам кідаецца ёй насустрач дачушка. Соня толькі што прышла са школы. Яна піонерка, выдатніца. Ёй хочацца падзяліцца з мамай сваімі поспехамі. Дзяўчынка дапамагае мацеры распрануцца. Тацяна Афанасьеўна прывівае дачцы працоўныя звычкі. Соня ва многім дапамагае ёй у хатняй рабоце. А потым, пасля абеду, абедзве яны, зручна ўсеўшыся на невялікай канапе, пачынаюць гутарку. Соня паказвае дзённік і сшыткі, расказвае аб тым, што сёння на ўроку географіі быў хтосьці з раённага аддзела народнай асветы, яе выклікалі і яна атрымала пяцёрку.

Любячым, цёплым позіркам глядзіць яна на дачку. Гладзіць яе па бялявай галоўцы. Пяшчотная маці ў часы адпачынку ўсю сябе прысвячае дзяўчыцы. Яна гуляе з ёю, жартуе, смяецца. І цяжка пазнаць тады ў ёй сур'ёзнага, дзелавога камандзіра, чалавека з цвёрдым характарам, патрабавальнага да сябе і сваіх падначаленых.

Мая падзяка

Е. КУНГЕР

Нас у сям'і было не так ужо магаюць нам утрымліваць і многа, але для нашых баць- сям'ю, сын—Іван ужо ў арміі, коў кожнае нованароджанае вучыцца ў палкавой школе на дзіця вялікай радасці не пры- камандзіра; пяцёра—ходзяць носіла. Нялёгка было ў той час у школу і толькі двое, самыя гадаваць дзяцей, выводзіць іх маленькія, дома. у людзі. Для таго, каб вучыцца, трэба было мець сродкі. А адкуль у селяніна-бедняка былі сродкі? Прыходзілася думаць не аб навуцы, а аб тым, каб як-небудзь пракарміцца.

Іншая справа цяпер, пры савецкай уладзе. Скажу хоць-бы пра сябе. У мяне адзінаццаць дзяцей. Першая дачка—Насця нарадзілася ў 1923 годзе. Старэйшыя дочки працуюць, дапа-

Скажу прама: без дапамогі дзяржавы справіцца з такой сям'ёй было-б нялёгка. Да вайны я, як многадзетная маці, атрымала ад дзяржавы 20.000 рублёў, а зг два з лішнім гады пасля вызвалення Мазыра ад немцаў я атрымала 17.000 рублёў. Дзякуючы гэтай дапамозе мы з мужам паставілі ўласны домік, купілі карову, гадуем і вучым сваіх дзяцей.

Калі мой муж быў на фронце, ваяваў з нямецкімі захопнікамі, дзяржава мяне таксама не забыла. На дзяцей я атрымлівала па закону ўстаноўленую пенсію. Райвыканком мне выдаў ордэры на абутак і адзенне.

Я ганаруся тым, што я, простая жанчына-маці, удастоена высокага звання «Мать-героиня» і што на грудзях маіх блішчыць залатая звязда «Материнская слава». Ад сябе, ад такіх-жа, як і я, мацярэй, і ад дзяцей нашых прыношу шчырую ўдзячнасць савецкай уладзе і вялікаму правадару народаў таварышу Сталіну.

Тынкоўшчыца Марыя Стрыкова

О. СІМАНОВА

На будоўлю ў Магілёў Марыя Стрыкова прышла ранняй вясной. Да гэтага яна жыла і працавала ў калгасе «Пролетарый», Быхаўскага раёна. Марыя з цяжкім сэрцам пакідала сваю вёску, не хацела расставалася з любімай работай у калгасе.

Але калгаснікі на сходзе аднадушна заявілі:

— Трэба дапамагчы гораду адбудавацца. Ты, Марыя, — маладая, здаровая дзяўчына. Цябе вылучаем. Працуй добра, не ганьбі нашага калгаса.

І Марыя разам з другімі дзяўчатамі з Быхаўскага раёна пайшла дапамагчы краіне будаваць новыя фабрыкі, заводы, аднаўляць разбуранае.

Марыю прызначылі на будоўлю жылога дома. Яна падносіла цэглу, вапну, гліну, нарыхтоўвала перакрыцці для падлогі. Спачатку многае ёй здавалася незразумелым, палохала. Паступова Марыя прывыкла да сваіх абавязкаў і выконвала даручаную справу хутка і акуратна. Працуючы, яна ўсё прыглядалася да работы будаўнікоў-каменшчыкаў, цесляроў, тынкоўшчыкаў, печнікоў. Асабліва ёй падабалася работа тынкоўшчыкаў. У вольны час Марыя падоўгу глядзела, як

лоўка кідаюць яны ў дранкавую паверхню сцяны густы раствор з пяску, вапны, вады і алебаstra. Якой роўнай і гладкай становілася паверхня сцен і столі ў пасля таго, як каля іх пабывалі ўмелыя рукі тынкоўшчыкаў! Яна вельмі хацела стаць тынкоўшчыцай.

Яе перавялі вучыцца ў брыгаду тынкоўшчыкаў. Цяжкімі для Марыі былі першыя дні вучобы. Пасля непрывычнай работы балелі рукі, спіна. Прафесію тынкоўшчыка асвоіць было не так лёгка, як гэта здавалася, але Марыя цвёрда рашыла авалодаць ёю.

Дапамагла ёй у гэтым брыгадзір Марыя Кутовіч. Яна ўважліва адносілася да сваёй вучаніцы, навучыла нарыхтоўваць раствор для тынкоўкі каменных і драўляных сцен, жалеабетоннай паверхні, паказала, як трэба трымаць у руцэ кельню, як аддзелваць вугал і адкосы ў аконных і дзвярных праёмах. Брыгадзір гаварыла, што высокакваліфікаваны тынкоўшчык павінен таксама ўмець выцягваць карнізы складаных профіляў для ўнутранай аддзелкі, павінен умець аддзелваць фасад будынка.

— Калі ты хочаш быць добрай тынкоўшчыцай, — гаварыла

ёй Кутовіч, — то павінна ўсяму гэтаму навучыцца.

— Абавязкова навучуся, — абяцала ёй Марыя. І яна ўпорна ішла да намечанай мэты. Прышоў час, калі Марыя ўжо не адставала ад сваёй настаўніцы, цвёрда ўвайшла ў рады кваліфікаваных тынкоўшчыкаў і сістэматычна перавыконвала вытворчыя заданні. Яна палюбіла сваю работу, вясёлы калектыў будаўнікоў.

Цяпер Марыя Стрыкова працуе на будаўніцтве сярэдняй школы ў Нова-Барысаве. Яна ўжо стала брыгадзірам. Яе брыгада, якая складаецца з пяці дзяўчат, — перадавая на будоўлі. Некаторыя з іх яшчэ толькі вучацца спецыяльнасці тынкоўшчыка. Марыя ўважліва і чутка адносіцца да іх, ахвотна перадае свой вопыт.

Дзяўчаты падрыхтавалі дастойную сустрэчу 29-й гадавіне Вялікага Кастрычніка — скончылі на сваім аб'екце ўсе тынкавальныя работы, датэрмінова выканалі абавязацельствы, узятыя на сябе ў перадкастрычніцкім сацыялістычным спаборніцтве. Марыя Стрыкова не супакойваецца на дасягнутым. Яна імкнецца да новых поспехаў.

ЛЕНІНСКАЯ ПРАЎДА

(Казка)

Жылі на вёсцы два браты. Поле яны аралі, зямлю слязмі палівалі і гарбы сабе нажывалі. Хлябок і скаціну ў іх паны забіралі, а плацілі за гэта кулакамі ў спіну.

Жылі браты не год і не два, а невядома колькі. Навокал і другія мужыкі таксама жылі.

Абрыдла братам рабіць на чужое здароўе. Рашылі яны адправіцца па Русі-матушцы праўды шукаць.

Ідуць яны месяц, ідуць год. Бачаць — стаіць вялікае сяло. Пасярэдзіне — панскі дом і царква каменная.

— Дай, — думуюць браты, — зойдзем сюды і папытаем праўды.

Ідуць яны па вёсцы, а насустрач ім пан у калясцы едзе.

— Чые вы, мужычкі, адкуль ідзеце і чаго шукаеце? — запытаў іх пан.

Браты адказваюць яму:

— Жылі мы, жылі ў жабранстве, у горы, больш сілы не хапіла так жыць. Ідзем праўды шукаць. Навучы нас, пане, дзе яе знайсці.

— Добра, — кажа пан, — пакажу я вам праўду, калі пажадаеце, толькі вы мне папрацуеце за гэта.

Згадзіліся браты.

Працавалі яны, працавалі: поле аралі, зямлю слязмі палівалі. Прайшоў год. Прыходзяць яны да пана і гавораць:

— Навучы зараз, пане, як нам праўду знайсці.

— Ну, вось вам і праўда, — адказвае ім пан, — голь нямытая, працаваць вам заўсёды на нас, паноў.

Плюнулі браты і пайшлі далей. Ідуць яны месяц, ідуць год. Бачаць, стаіць поп.

— Навучы, айцец, дзе праўду знайсці? — пытаюць яны.

— Добра, — кажа ён, — я вам праўду ў цара нябеснага вымаю, а вы ў мяне папрацуйце за гэта.

Згадзіліся браты. Працавалі яны, працавалі, зямлю слязмі палівалі. Прайшоў год. Прышлі браты да пана, а ён ім кажа:

— Працуйце вы добра і не гнявіце бога — вось і ваша праўда.

Плюнулі браты і пайшлі далей. Прыходзяць яны да купца. Вышаў ён тоўсты, багачейшы за пана і папа.

— Добра, — кажа купец, — навучу я вас праўдзе, толькі папрацуйце на мяне.

Згадзіліся браты. Пачалі браты працаваць і гарбы нажываць. Вучыў іх купец, як чэсны народ ашукваць і беднату абмерваць. Не дачакаліся і году, як малодшы брат і кажа:

— Не пайду я больш праўды шукаць, няма яе на свеце, праўды мужыцкай.

І вярнуўся ён у сваю вёску. А старшы брат — настойлівы, не хацеў ён без праўды дамоў варочацца. Пайшоў ён адзін да фабрыканта.

Фабрыкант і за пана, і за папа, і за купца багацей. Пачаў старшы брат працаваць у яго. А на фабрыцы многа людзей працуе.

Працавалі яны многа год. Гарбы нажывалі, а праўды не бачылі. Толькі раз пачуў брат на змене ціхую гутарку:

— Ёсць чалавек адзін — ён праўду ведае. Завуць гэтага чалавека Леніным, а жыве ён на поўначы, у Піцеры.

Запомніў брат імя гэта і пайшоў шукаць гэтага чалавека.

Ішоў многа дзён, а можа быць і месяцаў. Прышоў у Піцер. Бачыць, ідзе рабочы. Ён яго запытаў ціхенька:

— Дзе тут Леніна знайсці?

А той яму яшчэ цішэй:

— Пойдзем са мной, я цябе даведу.

Вось прышлі яны ў звычайны пакой. Кругом розных кніг многа. Вышаў да іх чалавек, апрануты небагата, але чыста. Ён і кажа:

— Добры дзень, таварышы, што скажаце добрага?

Расказаў яму брат, як ён праўду шукаў. Доўга з ім гаварыў Ленін, аб парадках на фабрыцы распытваў, аб вясковай беднаце, а потым сказаў:

— Правільна ты зрабіў: на фабрыцы праўду ты лепш пазнаеш. Вы яе там у руках трымаеце.

І расказаў Ленін таму брату, як трэба за рабочую праўду змагацца, каб не служыць ні панам, ні купцам, ні фабрыкантам, і як выгнаць іх разам з царом.

Вярнуўся брат зноў на фабрыку і пачаў другім ленінскую праўду тайком раскадваць. Адзін раскадвае, а дзесяць слухаюць, дзесяць раскадваюць, сто слухаюць. І пайшла ленінская праўда па ўсім свеце.

Многа год хадзіла яна па фабрыках і вёсках. Узнімала яна рабочых і сялян на барацьбу. А ў Кастрычніку 1917 г. абвясцілася гэта праўда зычным голасам, залпамі на ўвесь свет. Пайшлі рабочыя і сяляне бязлітаснай вайной на памешчыкаў і фабрыкантаў. А веў іх тады сам Ленін са сваім лепшым саратнікам Сталіным. І ўзяла верх у Кастрычніку ленінская праўда.

З таго часу рабочыя і сяляне больш не працуюць на паноў і фабрыкантаў, гарбоў не нажываюць, зямлю слязмі не паліваюць, самі гаспадары сваіх фабрык, сваёй зямлі і свайго жыцця.

М. ХРЫСЦІЧ, М. ЧАРНЫХ

Тут кожны камень нагадвае аб гераічным мінулым, кожны метр зямлі паліт святой рускай крывёю, кожнае дрэва апалена агнём вайны. Па берагах Мухаўца і Буга не сустрэнеш ніводнага каштана, ніводнай старой ракіты, ствалы якіх не былі-б прабіты асколкамі снарадаў і авіябомб, зранены варожымі кулямі...

Многа разоў нападалі ворагі на Брэсцкую крэпасць. Але яна—гэтая старажытная крэпасць, пагранічны фарпост нашай Айчыны—стаяла і стаіць непарушна.

Семнаццаць дзён трымалася крэпасць летам сорак першага года. Вораг не мог яе ўзяць, пакуль у грудзях абаронцаў крэпасці білася благароднае сэрца, пакуль бачылі іх вочы, пакуль рукі магло трымаць зброю.

Гераічныя абаронцы крэпасці загінулі ў няроўнай барацьбе. Ніводзін з іх не здаўся ў палон, ніхто не стаў здраднікам. Многа легенд ходзіць у народзе аб героях Брэсцкай крэпасці. Аб адным з іх—адважнай жанчыне-кулямётчыцы Кацярыне Тарасюк—нам удалося запісаць.

Муж Кацярыны быў пагранічнікам. Ён служыў у гарнізоне крэпасці. За тыдзень да вайны Кацярына прыехала ў Брэст. Яна працавала ў адной з пачатковых школ на Гомельшчыне, і летні адпачынак рашыла правесці з мужам.

Раніцой лейтэнант ішоў на службу, а падвечар вяртаўся з крэпасці ў горад, на кватэру. Амаль штодзённа яны бывалі ў кіно або тэатры, гулялі па алеях парка. Настаўніца расказвала мужу аб школе, аб тым, якія слаўныя рэбяткі ў яе класе. Марылі аб цудоўным будучым. Як і заўсёды, у суботу лейтэнант прышоў са службы вечарам. Павячэраўшы, яны пайшлі ў тэатр і прабылі там да гадзіны ночы. А праз тры гадзіны пачалася вайна. З-за Буга прамой наводкай біла варожая артылерыя, у небе павіслі дзесяткі самалётаў.

— Бывай, Кацярына!—сказаў Міхаіл і хутка выскачыў на вуліцу.

— Куды ты?—крыкнула яна ўслед. Але лейтэнант ужо схаваўся за вуглом дома.

Поўнапранутая жанчына асталася адна на скрыжаванні... Гудзела паветра, тысячы снарадаў рваліся недзе ўперадзе, за горадам. «Па крэпасці б'юць,—здагадалася Кацярына.—Міша, Міша-ж там...»

Неўзабаве ў горад уварваліся немцы. Чужая брыдкавая мова запоўніла прыціхлыя вуліцы.

Думка аб лёсе мужа не давала Кацярыне спакою. Яна бачыла з акна, як высокі немец у расшпіленым фрэнчы застрэліў з аўтамата якуюсці старушку, а другі, з падстрыжанымі вусамі, забіў з пісталета чыгуначніка. Трупы ляжалі на тротуары, немцы хадзілі па іх...

Жанчына выбегла на вуліцу. Яна ўбачыла яшчэ некалькі забітых.

Ля крэпасці з нарастаючай сілай рваліся снарады. Варожыя самалёты пікіравалі на фарты і бастыёны, скідалі фугасныя бомбы. Аранжавы пыл закрываў сонца, зямля сатрасалася ад выбухаў. Кацярына бегла да крэпасці. Сэрца падказвала ёй, што ён там, сярод полымя і грукату. Яна спяшалася яму на дапамогу.

Трэці дзень гримела кананада. Цяжкія снарады разбуралі таўстыя сцены будынкаў і фортаў. Двухматорныя «Юнкерсы» з роўна пікіравалі на паравыя скляпы, на склады з боепрыпасамі.

Пасля чарговага налёту артылерыі і авіяцыі п'яныя немцы з асцярвеннем лезлі на валы крэпасці, але кожны раз з вялікімі стратамі адкатваліся назад. Нямецкае камандаванне спешна перакінула сюды з фронту новае папаўненне. Але крэпасць трымалася, хоць з кожнай гадзінай змяншаліся рады яе абаронцаў.

Камандзір роты быў забіты на другі дзень. Камандаванне прыняў на сябе Тарасюк. Думка аб жонцы не давала яму спакою. Лейтэнант не мог дараваць сабе, што ў тую раніцу ён пакінуў яе адну ў горадзе.

Ці жыва яна? Што з ёю?

Як і раней, у мірны час, а быў ён усяго толькі чатыры дні назад, спакойна нёс свае цёмныя тарфяныя воды Мухавец. Толькі цяпер вада ў рацэ была крыху цямнейшая—ад варожай крыві.

— Таварыш лейтэнант,—звярнуўся да Тарасюка каранасты, са смуглым тварам баец,—жанчына на тым беразе!

Па процілегламу берагу бегла жанчына ў сіняй касынцы.

— Кацярына!

Яна спынілася, пазнала мужа і працягнула рукі.

— Лодку хутка!—распарадзіўся лейтэнант.

Мінут праз дзесяць лодка вярнулася. Неўзабаве пачаўся чарговы налёт нямецкай артылерыі.

— Ва ўкрыццё!—загадаў байцам Тарасюк, і сам пад выючымі асколкамі накіраваўся к ДОТу. Перад дзвярыма ДОТа ён пахіснуўся: асколак наскрозь прапаліў нагу.

Баец з карымі вачыма падхапіў раненага лейтэнанта.

Налёт прадаўжаўся пятнаццаць мінут. Тры снарады папалі ў бетон ДОТа; байцоў толькі аглушыла, трохметровыя бетонныя сцены з поўметравым зямельным насыпам не паддаліся разбураючай сіле снарадаў.

— Атака!—крыкнуў дзорны.—Таварыш лейтэнант, немцы ідуць!

— Да кулямёта, Марчук!—загадаў лейтэнант.

Па ствалу старой ракеты баец лёгка ўзбраўся на самую яе верхавіну. Там, у густых ветках, быў устаноўлен «Максім».

Астатнія абаронцы занялі свае месцы ў ярах на беразе Мухаўца.

Немцы ішлі густым ланцугом—у расшпільных фрэнчах, у надзетых набок пілотках.

Кулямёт маўчаў. Але, як толькі немцы падышлі да процілеглага берага Мухаўца,—загаварыў «Максім». Дзесятак ворагаў упаў, астатнія павярнулі назад.

— Добрая работа,—сказаў Тарасюк, назіраючы за боем.—Спыніць агонь!—загадаў ён кулямётчыку.

— Кацярына, мілая, перавяжы нагу, ные яна...

— Я не ўмею,—збянтэжана прагаварыла жонка.—Урача-б трэба...

— Вось гэта здорава!—ад душы рассмяяўся лейтэнант. Можна хуткую дапамогу па тэлефону выклікаць. Марчук, ты не памятаеш нумар тэлефона?

Кулямётчык усміхнуўся. Дастаўшы з кішэні гімнасцёркі індывідуальны пакет, ён хутка зрабіў перавязку.

Мінут праз дваццаць пачаўся чарговы налёт авіяцыі. Ён цягнуўся з поўгадзіны. Бомбы падалі побач, але ні адна не папала ў ДОТ. Асколкамі былі ранены два назіральнікі. Кацярына першы раз у жыцці зрабіла перавязку.

Прайшла ноч, яшчэ дзень і яшчэ адна ноч. У хвіліны зацішша Кацярына хадзіла з вядром к Мухаўцу—брала ваду для раненых. У цёмным ДОЦе гатавала на кастры абед з канцэнтратаў, рабіла перавязкі.

На сёмыя суткі загінуў кулямётчык Марчук. Немцы падыходзілі да берага Мухаўца. Лейтэнант распарадзіўся, каб месца Марчука заняў хто-небудзь з байцоў. Але Кацярына, апярэдзіўшы яго, хутка паднялася па ствалу да самай кроны, дзе быў устаноўлен на раскідзістых голлях кулямёт.

Зноў загаварыў «Максім», і зноў вораг павярнуў назад. Калі Кацярына спусцілася ўніз, лейтэнант здзіўлена запытаў:

— Дзе ты навучылася страляць?

— У тэхнікуме,—адказала жонка. Я з пісталета таксама магу страляць і гранату ведаю.

— А вось перавязваць не ўмела,—рассмяяўся Тарасюк.—Памятаеш?

— Гэта было даўно,—сур'ёзна прагаварыла Кацярына.

І сапраўды, тут кожная гадзіна здавалася вечнасцю, кожная хвіліна—годам. Мучыла няведанне: Дзе нашы? Ці далёка прарваліся немцы?

Вечарамі немцы крычалі па радыё, што ўжо ўзята Масква, што Чырвоная Армія разбіта. Прапаноўвалі здацца ў палон, абяцаючы захаваць жыццё.

Паказваючы рукой на ўсход, Тарасюк гаварыў байцам:

— Там ведаюць, што мы трымаемся. І пакуль мы жывы—ворагу не ўзяць нашай усходняй акраіны.

— Не ўзяць!—сурова кляліся байцы.

Мінула яшчэ некалькі дзён. Раззлаваныя няўдачамі, немцы ўсё больш жорстка кідаліся ў атаку. І, як і раней, палівала іх свінцовым агнём Кацярына.

Адсюль, з верхавіны ракеты, далёка было відаць навокал—ўся крэпасць, горад, чыгуначны вузел.

Пры думцы, што прасторы Радзімы топча вораг, у сэрцы кулямётчыцы яшчэ больш востра ўспыхвала нянавісць да захопнікаў.

Аднойчы падвечар немцы рынуліся ў атаку на ўсходнюю акраіну з небывалай ярасцю. Смерцю храбрых загінуў лейтэнант Тарасюк. Кацярына бачыла, як ён упаў, падкошаны куляю. На некалькі секунд сціх кулямёт... Немцы набліжаліся. Яшчэ хвіліна—і яны падыйдуць да ДОТа.

Сабраўшы ўсю сваю волю, Кацярына прыпала да кулямёта. Разам з паражваючым свінцом яна пасылала помсту свайго сэрца.

Атака зноў была адбіта. Але на гэты раз вораг выявіў кулямёт. Неўзабаве пачаўся артылерыйскі налёт. Тры батарэі вялі агонь па кавалачку зямлі. Ракіта над Мухаўцом была расшчэплена прамым пападаннем, кулямёт разбіты.

У цёмным ДОЦе плакала над целам мужа Кацярына...

Вышаўшы на бераг, яна пачала капаць магілу сапёрнай лапаткай. Але не зрабіла і палавіны справы, як немцы зноў пайшлі на штурм.

Цяпер, калі не стала кулямёта, усходнюю

акраіну вышлі абараняць усе, нават цяжка раненыя.

Адзін з байцоў крануў рукой плячо Кацярыны.

— Я ведаю падземны ход, бяжыце пакуль не позна.

— Ніколі,—ціха прагаварыла Кацярына і паказаўшы рукой на расчыненыя дзверы ДОТа, дадала:—ён-бы не дараваў мне гэтага.

Байцы надрыхтоўвалі гранаты. Кацярына сама ўставіла запалы. Па камандзе раненага сержанта абаронцы ўсходняй акраіны адкрылі залпавы агонь.

Яны біліся да апошняга патрона, да апошняй гранаты. Але што магла зрабіць жменька

амаль бязбройных, раненых людзей з сотнямі, а тысячамі азвярэлых галаварэзаў?

Кацярына кінула ў атакаваўшых адну за другой чатыры гранаты. Асталася яшчэ адна. Яна прыціснула яе да грудзей і паднялася ва ўвесь рост. Калі вораг, які рашыў узяць жывой апошняю абаронцу, акружыў Кацярыну з усіх бакоў, яна кінула гранату ля сваіх ног...

Так змагаліся савецкія патрыёты на заходнім рубяжы Радзімы. Яны біліся з ворагам пакуль стукала ў грудзях сэрца, пакуль бачылі іх вочы, пакуль раненыя рукі маглі трымаць зброю.

Слава аб іх будзе жыць у вяках.

ДЭЛЕГАТКА

К. СТАЛЬМАХОВА

На адным з сходаў жанчыны вёскі Галубічы, Пліскага раёна, Полацкай вобласці, абмяркоўвалі пытанне аб выбарах дэлегатак. Трэба было выбраць аўтарытэтных дэлегатак, здольных падняць актыўнасць жанчын. Адразу-ж некалькі чалавек назвалі прозвішча Юзэфа Арцелянюк.

— Мы ўсе добра ведаем яе,—гаварыла невялікага росту жанчына.—Юзэфа была бяднячка пры панскай Польшчы. Вечна жыла пад страхам. Сапраўднае жыццё яна, як і ўсе мы, пазнала толькі пры савецкай уладзе. Калі прышоў немец, Юзэфа не пакарылася ворагу, яна была сувязной у партызанскім атрадзе «Кастрычнік». Дастаўляла партызанам розныя каштоўныя звесткі. А калі ў 1943 годзе немцы пачалі яе праследваць, яна ўступіла ў партызанскі атрад, дзе і знаходзілася да дня злучэння з Чырвонай Арміяй. Немцы, помсцячы жанчыне, спалілі яе дом і разграбілі ўсю маёмасць. Я прапаную выбраць дэлегаткай Арцелянюк. Яна добра наладзіць работу сярод жанчын.

26.

Удзельніцы схода горача

падтрымалі гэтую прапанову. Яшчэ выступіла некалькі чалавек. Усе яны заяўлялі, што кандыдатура тав. Арцелянюк—самая падыходзячая.

У вёсцы ўсе ведаюць Юзэфу, як самую актыўную, працавітую жанчыну. Яна першай у Галубічах разлічылася з дзяржавай па ўсіх відах паставак. Хоць і хапае ў яе працы ў сябе па гаспадарцы, але яна знаходзіць час і для грамадскай работы. Па запрашэнню райспажыўсаюза працавала яна загадчыцай грыбаварнага пункта. Замарынавала і засаліла на зіму 2 тоны грыбоў. Іншы раз нават здзіўляешся, як гэта ў яе хапае на ўсё часу.

Аднагалосным праўненнем Юзэфа Арцелянюк была выбрана дэлегаткай.

Яна з першых-жа дзён узялася за работу: амаль ва ўсіх населеных пунктах правяла сходы, гутаркі з жанчынамі. І гэта дало свае вынікі. Сялянкі прынялі самы актыўны ўдзел у выкананні дзяржаўных паставак. Галубіцкі сельсавет—адзін з перадавых у раёне па ўсіх паказчыках.

Разам з комсамольскай ар-

ганізацыяй тав. Арцелянюк паставіла пытанне перад сельсаветам аб будаўніцтве клуба. Абмеркавалі гэтае пытанне на агульным сходзе. Рашылі пабудаваць клуб сваімі сіламі. У свабодны ад работы час сяляне будуць клуб. І тут заўсёды можна бачыць дэлегатку. Сваім асабістым прыкладам яна ўцягвае ўсіх жанчын у работу. Яны падносяць будаўнічым матэрыялы і дапамагаюць мужчынам выконваць цяжарныя работы.

Тав. Арцелянюк разам з загадчыцай хаты-чытальні арганізавала харавы і танцавальны гурткі. У іх з вялікім задавальненнем прымаюць удзел сялянікі. Многія жадаюць ліквідаваць сваю непісьменнасць. Дэлегатка рашыла стварыць гурток па ліквідацыі непісьменнасці і малалісьменнасці. Яна арганізоўвае лекцыі аб пяцігадовым плане, падзеях загінаў і т. д.

З кожным днём усё больш і больш сялянак далучаецца да актыўнага палітычнага жыцця. І ў гэтым вялікую ролю адыгрывае дэлегатка Юзэфа Арцелянюк.

Вітаміны і іх значэнне для арганізма чалавека

Д. ШАПІРА

Доўгі час лічылася, што страва, якую мы ўжываем, складаецца толькі з бялкоў, тлушчаў, угляводаў, салей і вады. Аднак даследы рускага ўрача Луніна і другіх вучоных, праведзеныя ў канцы мінулага і пачатку нашага стагоддзяў, устанавілі неабвержны факт, што ў прадуктах харчавання, апрача вышэй пералічаных, знаходзяцца яшчэ вяшчэствы, жыццёва неабходныя для арганізма чалавека і жывёлы.

Адсутнасць або недастатковая колькасць гэтых вяшчэстваў у страве выклікае розныя захворванні, якія могуць прывесці нават да смерці.

Гэтыя вяшчэствы былі выдзелены ў чыстым выглядзе і вывучаны. Іх назвалі вітамінамі (ад лацінскага слова «віта» — жыццё). Ужо адна назва паказвае, наколькі важны даныя вяшчэствы для жыцця чалавека. Цяпер вядомы больш 20 вітамінаў. Яны абазначаюцца літарамі лацінскага алфавіта: А, В, С, Д, РР (пэ-пэ) і г. д.

Нармальнае забеспячэнне вітамінамі арганізма чалавека спрыяе яго працаздольнасці, энергіі, бадзёрасці. У асоб, якія не адчуваюць недахвату ў вітамінах, лепш працякаюць інфекцыйныя захворванні.

У цяжарных жанчын вітаміны прыносяцца плоду з крывёю і дапамагаюць яго развіццю. Кормячыя мацеры даюць дзецям вітаміны са сваім малаком. Таму цяжарныя і кормячыя жанчыны, а таксама дзеці павінны атрымліваць больш вітамінаў.

Разгледзім важнейшыя вітаміны.

Вітамін А мае вялікае значэнне для арганізма. Пры недахваце яго ў арганізме дзяцей затрымліваецца іх рост, паніжаецца ўстойлівасць да заразных захворванняў, узнікае спецыфічнае захворванне вачэй — ксерофтальмія, якая выражаецца ў высаханні рагавіцы вока, што прыводзіць да слепаты. У дарослых недахват вітаміна А выклікае так званую «куруную слепоту», г. зн. зніжае здольнасць вока бачыць у цемнаце.

Найбольш багаты вітамінам А рыбі тлушч. Малако, малочныя прадукты (апрача творагу) і яйкі маюць гэты вітамін. У моркве (асабліва чырвонай), памідорах, пятрушцы, салаце і іншай гародніне знаходзіцца асаблівае вешчэства — каратін, якое ў чалавечым арганізме пераходзіць у вітамін А.

Вітамін В ёсць у абалонках зерня жыта, пшаніцы, кукурузы, у насенні бабовых раслін. З жывёльных прадуктаў ім багата сэрца, почки, пячонка, мозг. Ён ёсць і ў жаўтках яек. У грубых гатунках мукі больш вітаміна В, чым у тонкапрасеяных. Знаходзіцца гэты вітамін і ў дражджах (піўных і хлебных).

Недахват гэтага вітаміна ў арганізме выклікае нервовыя парушэнні, падзенне апетыту, хуткую стомленасць, парушэнні работы сэрца і страўніка.

Працяглая адсутнасць вітаміна В у страве выклікае цяжкія нервовыя захворванні (полінеўрыты, «бяры-бяры»).

Вялікае значэнне мае **вітамін РР** (пэ-пэ) — проціпелагрычны вітамін. Пры яго недахваце ў страве

ўзнікае цяжкая хвароба — пелагра, якая характарызуецца паражэннямі скуры (пачырваненне, шурпатаць), паносамі, парушэннямі работы сэрца і псіхічнымі растройствамі. Багаты вітамінамі РР піўныя дрожджы (асабліва сухія), пячонка, почки. Ёсць ён у малаку, моркве, бульбе, грыбах, хлебных дражджах.

Вітамін С (цэ) мае асабліва важнае значэнне ў жыцці чалавека. Гэты вітамін рэгуліруе абмен вяшчэстваў, узмацняе работу ўсіх органаў, уплывае на рост і развіццё касцявой сістэмы і ўтварэнне крыві.

Яго многа ў пладах шыпоўніка, чырвоным перцу, чорнай смародзіне, рабіне, крапіве, іголках хвоі. Уся свежая гародніна і фрукты маюць вітамін С, аднак пры захоўванні і сушцы ён часткова або поўнасьцю разбураецца. У бульбе мала вітаміна С. Аднак, з прычыны вельмі шырокага яе ўжывання ў страву, яна можа забяспечваць арганізм гэтым вітамінам.

Адсутнасць вітаміна С або недастатковасць яго ў страве вядзе да развіцця цяжкай хваробы — цынгі.

Вельмі важна папярэдзіць страты вітаміна С пры гатаванні стравы. Гародніну трэба змяльчаць хутка, нажарана нажом неіржаваеючай сталі або хаміраваным. Прамываць гародніну неабходна таксама хутка, таму што ў часе прамывання частка вітаміна С (і іншых вітамінаў) уходзіць у прамыўныя воды. Квашаную капусту не рэкамендуецца прамываць.

Ачышчаную і разрэзаную гародніну трэба адразу-ж варыць або смажыць, бо дзеянне высокай тэмпературы папярэджвае разбурэнне вітаміна С. Калі гародніну адразу палажыць у гарачую ваду або гарачы бульён, то лепш захоўваецца вітамін С. Вада, у якой варыцца гародніна, мае таксама вітаміны, таму рэкамендуецца адвар скарыстоўваць для супу.

Варыць і тушыць гародніну неабходна ў закрытай пасудзе, бо калі пасуда адкрыта, то хутчэй разбураецца вітамін С. Трэба памятаць, што чым больш варыцца страва, тым менш будзе ў ёй вітамінаў. Таму рэкамендуецца варыць прадукты толькі да гатоўнасці, гэта значыць да разварвання.

Вітамін Д. Адсутнасць гэтага вітаміна ў страве дзяцей выклікае развіццё ў іх розных хвороб, асабліва рахіта.

Носьбітамі вітаміна Д з'яўляюцца ў асноўным прадукты жывёльнага паходжання: рыбі тлушч, сметанковае масла, малако, яйкі, ікра. Прабыванне чалавека на сонцы ці апраменьванне яго кварцавай лампай павышае колькасць вітаміна Д у арганізме.

Вітамін Д — досыць устойлівае вешчэства. Ён добра захоўваецца пры варцы, пячэнні і кансервіраванні стравы.

Вітамін Д вельмі неабходны дзецям, цяжарным жанчынам (асабліва ў другой палавіне цяжарнасці) і кормячым мацерам.

З сказанага відавочна неабходнасць вітамінаў для нармальнага жыцця чалавека, для захавання яго здароўя.

Рэдакцыйная калегія: А. П. УС (адказны рэдактар), А. І. ФЕДАСЮК, А. Н. ЗАХАРАВА, В. І. ФІЛІПАВА, К. А. АБУШЭНКА, Г. Л. ДАЗОРЦАВА.

Адрас рэдакцыі: Мінск, вул. Карла Маркса, будынак ЦК КП(б) Беларусі. Тэлефон — 93-9-42.
Заказ № 369. Друк. арк 3 1/2. Здана ў набор 15/X 1946 г. Падпісана да друку 2/XI 1946 г.

АТ 01117 Мінск, друкарня імя Сталіна, Пушкіна, 55 Тыраж 10.000 экз. Цана 1 р. 50 кап.

6818

855

2/855

